

Serum Markers of Iron Metabolism in Chronic Liver Diseases

Mariana Penkova Radicheva, Albena Nikolaeva Andonova*, Hristina Tancheva Milcheva, Nadejda Gospodinova Ivanova, Siviya Georgieva Kyuchukova, Mima Stefanova Nikolova, Magdalena Stefanova Platikanova

"Trakia University", Stara Zagora, Bulgaria

Abstract

Citation: Radicheva MP, Andonova AN, Milcheva HT, Ivanova NG, Kyuchukova SG, Nikolova MS, Platikanova MS. Serum Markers of Iron Metabolism in Chronic Liver Diseases. *Open Access Maced J Med Sci*. 2018 Jun 20; 6(6):1010-1016. <https://doi.org/10.3889/oamjms.2018.251>

Keywords: Steatosis; Serum ferritin; Serum iron; Transferrin saturation; Chronic liver disease

***Correspondence:** Albena Nikolaeva Andonova. "Trakia University", Stara Zagora, Bulgaria. E-mail: mpenkovadoc@abv.bg

Received: 20-Feb-2018; **Revised:** 23-May-2018; **Accepted:** 25-May-2018; **Online first:** 14-Jun-2018

Copyright: © 2018 Mariana Penkova Radicheva, Albena Nikolaeva Andonova, Hristina Tancheva Milcheva, Nadejda Gospodinova Ivanova, Siviya Georgieva Kyuchukova, Mima Stefanova Nikolova, Magdalena Stefanova Platikanova. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Funding: This research did not receive any financial support

Competing Interests: The authors have declared that no competing interests exist

BACKGROUND: Disorders in the metabolism of iron in the direction of iron overload are observed not only in primary hemochromatosis but also in some chronic liver diseases other aetiology. Elevation of serum iron, ferritin and transferrin saturation is reported in nonalcoholic fatty liver disease and alcohol, chronic hepatitis C and liver cirrhosis.

AIM: Aim of the study was to evaluate and compare the frequency of the iron serum markers in patients with various chronic liver diseases.

MATERIAL AND METHODS: The study included a total of 246 persons -186 patients with chronic liver disease without cirrhosis (-115 men, women -71; average age of 50.41 ± 12.85, from 23 to 77 years) and 60 healthy controls (-30 men, women -30, middle-aged 50.50 ± 11.31, from 29 to 83 years). Medical history, physical examination and demographic data including height, weight, laboratory and instrumental studies were performed.

RESULTS: The highest incidence of elevated serum iron, transferrin saturation and ferritin and decreased serum hepcidin found in cases of alcoholic liver disease (ALD), nonalcoholic fatty liver disease (NAFLD) and chronic hepatitis C (CHC).

CONCLUSION: Finally, analysis of the changes in serum markers of iron metabolism shows that the difference between healthy and sick with liver disease is primarily due to changes in alcoholic and nonalcoholic fatty liver disease, particularly steatohepatitis, and chronic hepatitis C.

Introduction

The liver is an important organ for the homeostasis of the iron. Reticuloendothelial macrophages and hepatocytes are the main depots more than iron. In the liver is performed the synthesis of the hormone hepcidin and thus it became the central authority for the regulation of the body's reserves of iron [1] [2] [3].

Disorders in the metabolism of iron in the direction of iron overload are observed not only in primary hemochromatosis but also in some chronic liver disease with another aetiology [4] [5] [6] [7]. Increases in serum levels of iron, ferritin, and transferrin saturation are reported in nonalcoholic fatty liver disease and alcoholic fatty liver disease, chronic hepatitis C and liver cirrhosis [8] [9] [10] [11] [12] [13].

In recent years, there accumulated a lot of new data, some of them contradictory, about the clinical significance of serum parameters of iron

metabolism as surrogate markers of siderosis and severity of liver disease [8] [10] [14] [15] [16] [17]. There remain open questions regarding the clinical significance of serum parameters of iron metabolism and hepcidin in various chronic liver diseases and the role of some genetic factors and environmental factors for organic liver damage during overload syndrome iron.

The study aimed to evaluate and compare the frequency of the iron serum markers in patients with various chronic liver diseases.

To implement the above objective we set ourselves the following tasks:

1. To evaluate the change of serum parameters of iron metabolism in patients with the chronic liver disease compared to healthy subjects
2. To carry out comparative serum markers of iron metabolism in various chronic liver diseases

Commitment of the Elderly People in Bulgaria to their Own Health

Silviya Kyuchukova*, Albena Andonova, Mima Nikolova, Mariana Penkova-Raditcheva

Department of Health Care, Trakia University, Medicine Faculty, Stara Zagora, Bulgaria

Abstract

BACKGROUND: In the context of health education, the lifestyle of each individual includes diverse social and behavioral factors that are potentially manageable and preventable in general. A health-educated person adheres to healthy lifestyle, which is characterized by the presence of: active attitude to his own health, positive health motivation, skills for health protection and strengthening, and useful health habits. Stimulating one of them is the systematic monitoring and registration of the main vital indicators, as a good prerequisite for active monitoring of the health condition. As of December 31, 2019 the population of Bulgaria is 6,951,482 people, and the people, aged 65 and over are 1,504,088, or 21.6% of the country's population.

AIM: The objective of this study was to establish the degree of personal commitment and responsibility for their health of people over 65-year-old, living in Bulgaria. Tasks: (a) To make a questionnaire, (b) Processing of the received information and analysis of results, (c) Formulation of conclusions regarding awareness, health motivation and lifestyle of the respondents, (d) Reporting the degree of responsibility for their health of the respondents.

METHODS: Mathematical-statistical – dispersion, comparative analysis, Spearman's rank correlation coefficient/ ρ ; desk research; interview. Contingent: 113 people; average age – approx. 68.168 ± 8.80 years. Time: 2019.

RESULTS: (1) A statistically significant relationship was found: $p = 0.001$ and $\chi^2 = 21.886$. The respondents with two chronic diseases – 40.5% are well aware of the normal values of the measured indicators. (2) Two thirds of the respondents/74.3%/ are well informed about the normal and pathological values of the main vital indicators, which they can measure and register themselves. (3) 76% of the respondents have received the necessary health information from the medical team/partnership model. (4) Only half of the older respondents in the study/51.4%/ follow a diet complied with their health status.

CONCLUSION: In our professional medical care for the elderly people in Bulgaria, we must place emphasis on their preventive and prophylactic commitment to their own health. The useful and practical combination of properly received and internalized medical information from the elderly people is an important prerequisite for their informed commitment to their own health.

Edited by: Sasho Stoileski
Citation: Kyuchukova S, Andonova A, Nikolova M, Penkova-Raditcheva M. Commitment of the Elderly People in Bulgaria to their Own Health. Open Access Maced J Med Sci. 2021 Feb 14; 9(E):76-79. https://doi.org/10.3889/oamjms.2021.5645
Keywords: Responsibility; Health; Elderly People; Lifestyle
***Correspondence:** Silviya Kyuchukova, Department Health Care, Trakia University, Medicine Faculty, Stara Zagora, Bulgaria. E-mail: silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg
Received: 16-Dec-2020
Revised: 30-Jan-2021
Accepted: 04-Feb-2021
Copyright: © 2021 Silviya Kyuchukova, Albena Andonova, Mima Nikolova, Mariana Penkova-Raditcheva
Funding: This research did not receive any financial support
Competing Interests: The authors have declared that no competing interests exist
Open Access: This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Introduction

As of December 31, 2019, the population of Bulgaria was 6,951,482 people, which represented 1.4% of the population of the European Union. Compared to 2018, the population of the country decreased by 48,557 people, or by 0.7%. There were 3,369,646 men (48.5%) and 3,581,836 women (51.5%), or 1063 women per 1000 men. The number of men predominated at the age of 53. Increasing the age, the number and relative share of women in the total population of the country is increasing, too.

The aging process of the population continues. At the end of 2019, the number of people aged 65 and over was 1,504,088, or 21.6% of the country's population. Compared to 2018, the share of the population in this age group increased by 0.3%. The aging process is more pronounced among women than among men. The relative share of women over the age of 65 is 25.1%, and of men – 17.9%. This difference is due to the higher mortality among men and, as a consequence, to the lower life expectancy among them.

In general, for the European Union, the relative share of population aged 65 and over is 20.0%. This share is the highest in Italy (22.8%), followed by Greece (22.0%), Portugal, and Finland (21.8% each). Totally, in nine countries, including Bulgaria, the share of the elderly population is over 20.0% [1], [2].

Modern and contemporary concepts and strategies for health protection and promotion replace medical determinism as an integrated approach. This requires replacement in the traditional notion that health of the population is solely in hands of doctors and other medical professionals. The Ottawa Charter from 1986, and the Jakarta Declaration from 1997, set out basic and additional principles and provisions that are fundamental to achieving good health. They emphasize the expansion of the partnership for health and increase the opportunities of the individual and society to achieve better health. The main emphasis and important principle in the Ottawa Charter is: Increasing personal responsibility and developing personal skills, knowledge, and opportunities for strengthening individual and public health [3], [4].

Some of the ways and means for solving these tasks are: autonomous decision making; model of

3

ФОРМИРАНЕ НА ОСНОВНИ ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА НА СПЕЦИАЛИСТА, ЗАВЪРШВАЩ МЕДИЦИНСКИЯ КОЛЕЖ В УЧЕБНО-ПРАКТИЧЕСКИТЕ ЗАНЯТИЯ

Елена Желева, Силвия Танева

Тракийски университет-Медицински колеж
6000 гр. Стара Загора, Република България

РЕЗЮМЕ

Очертаните теоретични положения за същността и особеностите на процеса на формиране на медицинския специалист и неговите ценности и качества, по време на учебно-практическите занятия позволяват организиране на изследването. Целта на презентацията е да се разкрият условия, при които учебно-практическите занятия, провеждани в Медицинския колеж, съдействат за формирането на основните ценности и качества на специалиста.

Предмет на изследването е процесът и условията, при които се формират ценностите и качества на специалиста.
Обект на изследването са студентите от Медицинския колеж в град Стара Загора.

В процеса на изследването използвахме методите-анкета, беседа, интервю. Констатиращото изследване доказа верността на разработената хипотеза.
Ключови думи: /формиране, ценности, учебно, практически, занятия/

FORMING OF BASIC VALUES AND VIRTUES OF THE SPECIALIST WHO GRADUATES THE MEDICAL COLLEGE IN THE EDUCATIONAL-PRACTICAL STUDIES

Elena Zheleva, Silviya Taneva

Thracian University-Medical College
6000 Stara Zagora Town, Republic of Bulgaria

ABSTRACT

The defined theoretical principals for the nature and characteristics of the process of forming of a medical specialist and his values and virtues during the educational-practical studies allow the organization of the research.

The purpose of the presentation is to find conditions under which the educational-practical studies, held at the Medical College, contribute for forming of the basic values and virtues of the specialist.

The subject of the survey is the process and the conditions under which the values and virtues of the specialist are formed.
During the research we used the following methods-inquiries, talks, interviews.
Key words: forming, values, educational, practical, studies/

Очертаните теоретични положения за същността и особеностите на процеса на формиране на медицинския специалист и неговите ценности и качества, по време на учебно-практическите занятия позволи организиране

на настоящото изследване.

Целта на презентацията е да се разкрият условия, при които учебно-практическите занятия, провеждани в Медицинския колеж, съдействат оптимално за формирането на основните ценности и качества на бъдещ специалист.

За осъществяването на тази цел определени сме следните задачи:
• анализ на литературата по проблема;
• провеждане на емпирично изследване за установяване на състояния и тенденцията в Медицинския колеж гр. Стара Загора.

Предмет на изследването е процесът и условията, при които се формират ценностите и качества на специалиста, обучаващ се в Медицинския колеж. В процеса на работата беше разработена хипотезата: "Учебно-практическите занятия съдействат за формирането на основните ценности и качества на специалиста, завършващ Медицинския колеж, ако формирането на знания, умения и професионални навики за хуманни прояви и личностна изява в професионалното му ежедневие".

Обект на изследването са студентите от Медицинския колеж в град Стара Загора. В процеса на изследването използвахме методите-анкета, беседа, интервю. Резултатите от нашето констатиращо изследване показват, че в ежедневна практическа дейност бъдещия медицински специалист взрешения и извършва действия, свързани с живота и смъртта, здраве и болест, това е свързано с човека, като най-висш биологичен вид и личностна уникалност, и имат изключителна етична стойност.

Човекът в ролата на пациент е обект на изучаване и въздействие осъществяването на лечебния процес, но той не е само пасивен потребител а и активен участник в него. Това са и причините за възникването на етични дилеми, които неотменно съпътствуват лечебния процес и бъдещия медицински специалист [5, с. 17-25].

Особено трудно за вземане са решенията в ситуации, които предизвикват на живота или оздравяването се постигат с цената на тежко инвалидност, нарушаване целостта на организма, продължаващи бо страдания и влошаване качеството на живота.

От особена важност за формирането на светогледа на медицинския специалист, обучаващ се в Медицинския колеж и постановката му за вземане на решения е начинът, по който се разглежда пациентът, отношението на него, подходът, който се изработва към него по време на обучението му, учебно-практическите занятия. Човекът представлява неразрешима триединство от биологичното, психичното и социалното. Затова подходът на пациента, трябва да бъде комплексен, да се разглежда в неговата цялост, тези три компонента, а взаимоделиствието между биологичните и социалните фактори-като непрекъснато променящи се, в динамика.

Ориентирите, по които трябва да се движи бъдещия медицинския специалист, по време на учебно-практическите занятия при решаване сложни етични дилеми в практиката са: основните етични категории-добродело; основния нравствен принцип на медицината – "Преди всичко-не вреди и комплексния подход към пациента [2, с. 37].

При решаване на моралните дилеми, обучаващия се специалист Медицинския колеж, в условията на учебно-практическите занятия се допринася етичните правила в конкретните професионални ситуации. Ограничителни в социално оправданото поведение на всеки човек. Пациент винаги има право да си даде съгласието преди всяка медицинска интервенция.

МЕЖДУКУЛТУРНОТО ОБУЧЕНИЕ В МЕДИЦИНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Силвия Георгиева Танева ; Медицински колеж при Тракийски университет – Стара Загора
Стара Загора бул. Славянски №1 вх.А ет.8 ап.31 e-mal :silvia_66@abv.bg

THE INTERNATIONAL CULTURE TRAINING AND MEDICAL EDUCATION

Silie Taneva ; Medical college and Trakian university – Stara Zagora
Bulgarian; Stara Zagora st.Slavianski №1 ap.31

Abstract: The international culture training be challenge that must be discussed. The cultural assortment of Europe motivates us to take the dispute to a permissiveness conteporancously with that as well. The young people are up for whatever changes,,inclusive to come to grips with the international culture education, on common knowledge and exploring the nonassortment. The contemporary culture, codify pits international culture at that at as well education, that permanent process is boring. It,s complexity generates the difficulty it is being systematized in the today,s complex situation to our society in as well: the medical science and the medical education.

Key words : international culture, training, education, discussed

Каквото и да се публикува по въпроса на межкултурното обучение , то винаги ще представлява предизвикателство. Трябва да се посочат няколко неща. Дискусия от такъв характер може само частично да обхване възможните посоки по темата. Да се избера приоритети е трудна задача и изисква много обяснения и дискусии, но това са и:

- някои начини да се гледа на контекста и значимостта на межкултурното обучение;
- съвети за изработване на межкултурни методологии;
- подбор на различни видове методи;
- модели за провеждане на тематични семинари;
- предложения за по-нататъшно развитие и други.

Всичко това е съпътстващо кампанията „всички различни – всички равни” и по-точно на Education Pask и Domino на Европейската комисия срещу расизма и нетърпимостта.

Европа винаги е играела важна роля в глобалната икономика, политика и история. Днес Европа е не само географско или политическо понятие, но и серия от понятия за различни европейски институции, за всеки които живее в нея, както и за останалия свят. Тези понятия имат разнообразни интерпретации, винаги обединени от едно – Европа е нашия общ дом.

В интерес на истината, Европа винаги е била двигател за развитието на цивилизацията, но и източник на революции, както и за съжаление и на световни войни.

Днес т.нар. „стар континент” има ново лице. Това е лице на нарастващо и променящо се многообразие. Многообразие, което се корени в историята. Част от това е колониализмът. От средновековието до съвсем скоро, много европейски държави / Великобритания, Франция, Испания, Португалия и др. / имаха колонии на други континенти. Днес много хора обикалят континентите от части като туристи, но в повечето случаи, като преселници, принудени от неблагоприятните условия в собствените си страни. Напълно нормално е жители от Африка да живеят в съседство с французи, индийците с англичани и т.н. Когато към това добавим китайски и ромски бежанци, както и имигранти от Балканите картината придобива още по-голяма яснота. През вековете това многообразие е направило Европа тясно свързана с другите континенти. Днешна Европа не може да бъде разбрана извън богатството, породено от разнообразието на хората и културите, които я населяват.

Нормална реакция на всяко човешко същество е да защитава културата си и ценностите на общността си. За това е лесно да се поставят етикети на останалата част от света. Но реалността днес ясно показва на всички, че без значение дали приемаме различието /различни култури/ на другите хора около нас, ние трябва да намерим начин да живеем заедно в едно общество. В противен случай дилемата е : **Да бъдем или да не бъдем.** Поглеждайки европейската история, е очевидно че никога не е било лесно, и все още не е, да се намерят начини за приемане на тези различия и за мирно съжителство с тях. Интересите и политиката разделят хората в зависимост от тяхната етническа, религиозна или друга принадлежност, пораждайки конфликти с цел преразпределение на политическа и социална власт или географски територии.

ОБУЧЕНИЕТО В СИСТЕМАТА НА ОБЩЕСТВЕННОТО ЗДРАВЕ И ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ

Хр. Милчева¹ и С. Кючукова²

¹Медицински колеж към Тракийски университет – Стара Загора
²Медицински факултет към Тракийски университет – Стара Загора

THE EDUCATION IN THE SYSTEM OF PUBLIC HEALTH AND MEDICAL CARE IN BULGARIA

H. MILCHEVA¹ AND S. KYUCHUKOVA²

¹College of Medicine, Trakia University – Stara Zagora
²Faculty of Medicine, Trakia University – Stara Zagora

Резюме. В България, както и в световен мащаб, в обучението на здравните специалисти се извършват периодични реформи, които се налагат на базата на повишените потребности от качествени здравни грижи. Процесите на реформиране са особено динамични през последните години. При запазване на някои традиции и внедряване на иновациите, професионалната подготовка на здравните специалисти се поставя на качествено нова основа. Членството на България в Европейския съюз от януари 2007 г. постави нови изисквания пред страната във всички сфери на обществения живот. В областта на общественото здраве и здравните грижи се извършиха промени както в нормативен, така и в професионален план.

Ключови думи: здравни професионалисти, обучение, изисквания, реформи

Summary. In Bulgaria, as well as on a world scale, the education of health professionals undergoes periodical reforms in order to satisfy the stronger needs for qualitative medical care. In the last years, these processes of reforming were particularly dynamic. By preserving some of the traditions and introducing the innovations in this sphere, the professional training of health specialists has been put on a qualitatively different basis. The membership of Bulgaria in the European Union since January 2007, has set new requirements in different aspects of social life. In the sphere of public health and medical care, a lot of changes took place on both normative and professional level.

Key words: health professionals, education, demands, reforms

Професионалната подготовка на здравните специалисти в България има дълги традиции и датира от началото на XX век със създаването на първото училище за медицински сестри в София. Постепенно през годините се установяват и основните параметри на обучението по отношение на срока, обема на професионалните знания и компетенции, както и образователният ценз на завършилиите. Първоначално срокът за обучение е едногодишен, но впоследствие в съвременните условия се увеличава на четири години. Променя се и обемът на професионалната подго-

товка до 4600 часа, както и образователният ценз от средно образование до висше, степен бакалавър, в настоящия момент.

В България, както и в световен мащаб, в обучението на здравните специалисти се провеждат периодични реформи, които се налагат на базата на повишените потребности от качествени здравни грижи. Процесите на реформиране са особено динамични през последните години. При запазване на някои традиции и внедряване на иновациите, професионалната подготовка на здравните специалисти се поставя на качествено нова основа.

МИЛОСЪРДИЕТО И ДОБРОВОЛНОСТТА – ОСНОВНИ ПРЕДПОСТАВКИ ПРИ ОБУЧЕНИЕТО НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ

Преп. Силвия Г. Кючукова

CHARITY AND VOLUNTEER WORK – BASIC PREMISES IN THE EDUCATION OF HOSPITAL NURSES

Univ. teacher Silvia G. Kyuchukova

Abstract: Charity and volunteer work are of great importance because they urge the striving of the hospital nurses towards goodness and helps building of real human mutual relations in their every day's clinical work. It is likely to believe that volunteer work is one of the first moral qualities that were built in the humanity. By giving them more possibilities of getting involved in additional forms of education and volunteer work and their regulation could help the increasing of the abilities and the self-esteem of the young people with perspective medical education. The ambition and the attitude of the young people towards positive actions in order to help humanity and themselves are amazing so their existence in the academical community and particularly in the medical practice motivates students to work guided by charity and volunteer work.

Key words: charity; volunteer; students; conviction.

„Всеки, според своите възможности, професионализъм и компетентност, трябва да се чувства подтикван да обича и да служи на живота от неговото начало до естествения му край. Задължение на всеки е да приема човешкия живот като дар, който да бъде зачитан, защитаван и насърчаван, още повече когато той е слаб и се нуждае от внимание и грижи, както преди раждането, така и в неговия краен етап”

Папа Бенедикт XVI

Милосърдието е общочовешка и религиозна ценност, която повелява себеотрицание, уважение към другите и изява на доброта.

Милосърдието е качество, породено от човешката способност да обича и да дарява доброволно труда и знанията си за благо на другите. Тези качества са основна предпоставка при провеждането на обучението на медицинските сестри. Освен това, милосърдието и доброволността са сила, понеже подтиква стремежът на студентите медицински сестри към доброта и подпомага създаването на истински човешки взаимоотношения в пряката им клинична работа. Те са и надмощие на разума, който се вглежда в медицинската ни действителност и въпреки всички парадокси помагат на студентите медицински сестри, подкрепят ги, заради самите тях, защото ги разбират и им помагат в обучението и формирането им като медицински специалисти.

В живота на човека има важни и съществени неща, но има и много несъществени. Едно от важните неща за човека е въпросът за здравето му. Всеки човек трябва да бъде здрав. Обаче, здравето на човека зависи от следните четири неща – от силата на неговия дух, от добротата на неговата душа, от светлината на неговия ум и от мекотата на неговото сърце. За да придобие тя неща, човек трябва да има знания. Знанията се натрупват през целият ни живот, но те са по планирани и научно обосновани, когато са придобити в медицинските училища в професии като тази на медицинската сестра. В тези учебни заведения знанията за здравето и болестта се надграждат върху вече заложените индивидуални качества като милосърдие и вътрешно желание за полагане на

**БЮДЖЕТ НА СВОБОДНОТО ВРЕМЕ НА СТУДЕНТИТЕ В СПЕЦИАЛНОСТ
МЕДИЦИНСКА СЕСТРА**

Силвия Кючукова, Христина Милчева
Тракийски университет – Медицински факултет
6000 Стара Загора България
e-mail: silvia_66@abv.bg ; hr_milcheva@abv.bg

**BUDGET OF THE STUDENTS' FREE TIME IN THE SPECIALIZATION FOR MEDICAL
NURSE**

Silvia Kyuchukova, Hristina Milcheva
Trakian university – Medical Facultati
6000 Stara Zagora Bulgarie

SUMMARY

The social-economical situation in the nowadays society as a whole reflects in a specific way on the budget of the time of young people and particularly on their free time. The restricting of time that every single student has gives us the boundaries of his or her overall development. In this research information about the factors, personal preferences and different circumstances influencing the budget of the students' free time in the specialization for medical nurse are presented.

Key words: budget of the time; students, interests, activities

Времето на човека, разпределението и използването на това време са всъщност и мярка за неговите дейности. Човекът се развива през цялото време, с което разполага. То играе ролята на пространство за развитие на неговите способности, за учение и за реализация. Затова решаването на проблемите за развитие и самоусъвършенстване на личността е неотделимо от проблема за разпределението и използването на времето. Необходимо е да се познава методът на бюджета на времето, които е един от основните за решаването на тези проблеми.

Съвкупният фонд от време, с което разполага всеки от нас, определя общите граници и възможности за развитие. Колко неща могат да се научат, да се направят, какво може да се постигне от отделната личност през този период от време, в тези граници от време? Ограничеността на времето, с което разполага отделният студент, му дава границите за неговото всестранно развитие. Тези граници, с оглед на интересите на обществото и на отделният студент, налагат специализацията, налагат ограничението, едностранността в развитието. Установяването на най-правилното съотношение между всестранността и едностранността, между многостранността и специализацията в рамките на разполагаемия фонд от време е предизвикателство за всеки млад човек и най-вече за студентите.

За преодоляване на тези предизвикателства е необходимо не само рационално разпределение на времето, нужно е това разпределение да стане в определени пропорции, така че да се осигури необходимото време за подготовка и действия. Днес, когато говорим за адекватно развитие и реализация на студентите ни, имаме в предвид преди всичко умственото им развитие. Отчитайки ограничеността на времето на отделния студент и неограничеността на знанията, които се създават в обществото и науката, естествено е, че делът от знания, които може да овладее и приложи отделния студент, е сравнително малък. Невъзможно е да се овладеят не само основите на отделните науки, но е трудно да се овладее и приложи най-важното в основните науки. И ако всестранното развитие изисква, от една страна, непрекъснато търсене на резерви от време и средства за разширяване на знанията, за овладяване на все нови и нови знания в различни области на науката и живота, то същото

ЗА МЯСТОТО НА ЕМОЦИОНАЛНАТА ИНТЕЛИГЕНТОСТ И ЕМПАТИЧНОТО ПОВЕДЕНИЕ В ОБУЧЕНИЕТО НА ЗДРАВНИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ

THE IMPORTANCE OF THE EMOTIONAL INTELLIGENCE AND THE EMPATHIC BEHAVIOR IN THE EDUCATION OF THE MEDICAL SPECIALISTS

Димитрова, Н., С. Ключукова / Dimitrova, N., S. Kyuchukova

Резюме: В съвременните динамично променящи се характеристики на модерните общества все повече се "търси" мястото на хуманността, алтруизма, човеколюбието и изобщо на всичко, което се свързва с доброто. Едновременно с това академичното образование е принудено да се отвори и да приеме настъпателното ново поколение студенти, които са амбициозни млади хора. Те носят в себе си и набор от морално-етични качества и поведение, които в процеса на обучението си във висшето медицинско училище ги ориентират в полза на нуждаещите се и за да удовлетворят собствените си потребности. На проучването на тяхната емоционалната интелигентност и емпатичното поведение е предложена научна разработка. В нея се засягат теми свързани с гореспоменатите интериорни ценности и мястото им при обучението на здравните специалисти. Проведено е анкетно допълване (като респондентите са избрани на лотариен принцип сред студентите и преподавателския състав на Медицински факултет при Тракийски университет в град Стара Загора) и са представени резултатите от него.

Summary: In the contemporary dynamically changing characteristics of the modern societies it is more and more focused on the humanism, altruism, philanthropy and generally all that is connected to the good side of the human character.

At the same time the academy education is opening and accepting the new generation of students that are ambitious young people. They have moral and ethic features and behavior that in the process of their education in the High Medical School lead them to take a position, to be responsible and look forward to be of help to those who need their help.

The present research is focused on the studying of their emotional intelligence and empathic behavior. The above mentioned moral values and their place in the medical education are also topic of our work.

A quest has been made and the responding people are chosen by a lottery principle amongst the students and the professors of the Medical Faculty in the Trakia University of Stara Zagora and the results of it have also been a part of the present work.

Ключови думи: ценности, поведение, ангажираност, емпатия, здравни специалисти.

Key words: values, behavior, commitment, empathy, medical specialists

Storm+energy+revolution+ United+ States+ battering+ natural+ prices+ flooding+ Albertans/2307944/story.html Shale Storm: How an energy revolution in the United States is battering natural gas prices and squeezing Albertans 5 декември 2009 г. 14:01:20
 2. Клифорд Краус. Ню Йорк Тајмс. 9 October 2009. 3. Университетна Ред. Ню Йорк 18 May 2009). САЩ и Канада могат да нутрализират руската енергийна заплаха към европейските държави. В айзис 2011. 4. Statement on U.S.-China shale gas resource initiative, 17 ноември 2009. 5. Howarth RW, Santoro R, and Ingraffea A (2011). Methane and the greenhouse-gas footprint of natural gas from shale formations. *Climatic Change Letters*, DOI: 10.1007/s10584-011-0061-5. 6. Chemicals used in hydraulic fracturing. 7. Josh Fox, GasLand: HBO Documentary Films (2010). 8. Richard A. Kerr. Study: High-Tech Gas Drilling Is Fueling Drinking Water. *Science* 332, 13 May 2011, p. 775. 9. Science news: Natural gas drilling http://www.research.com/news/science/2010/06/27/natural_gas_drilling_may_contaminate_drinking_water/ 10. MIT Energy Initiative: The Future of Natural Gas: An Interdisciplinary MIT Study // MIT Energy Initiative, 2011, с. 73, accessed at: 12/9/2011. 11. S. G. Osborn, A. Vengosh, N. R. Warner, R. B. Jackson. Methane contamination of drinking water accompanying gas-well drilling and hydraulic fracturing. *Proceedings of the National Academy of Sciences of USA*, 108, 8172-8176 (2011). 12. N. M. Kalkins. Drilling the Marcellus shale: environmental health issues for nurses. *The Pennsylvania nurse* 66, 4-8, (2011). 13. ЗАКОН ЗА ЗАБРАНА НА ПРОУЧВАНЕ И ДОБИВ НА ШИСЛОВ ГАЗ. Четирнадесет и първи народно събрание

на Гевгевска Българска ДВ бр. 7 януари 2002. 14. Energy in depth http://www.energyindepth.org/frac.html.pdf 15. Дискусионен форум: Прозрачна енергетика. Информационен бюлетин 2. 16. Димитрова Н. проф. Добивът на шислов газ - заплаха за околната среда. България между шисловата технология и газобитите корпорации, БИА. 17. Греска за шислов, В. Капитал, 16 юли 2010. 18. Становище на БАН относно прова на шислов газ проф. Кр. Стоилова, декември 2011. 19. Fracking tests near Blackpool likely cause of tremors. 20. П.Самчев. ПРОФИЛАКТИКА И ПРОМОЦИЯ. Акционерен курс по социална медицина. 21. К. Майкълс. Углерод. Разбито общество. Изследвано случаи на въздействие на индустриалните разбиване на шислов газ върху околната среда. 2010 Riverkeeper

Адрес за контакти:
 г-р Диана Димитрова
 Медицински Университет – София,
 Факултет по Обществено Здравие,
 Катедра "Социална медицина и здравен мениджмънт"
 e-mail: dimitrowadd@gmail.com

ЗА ОБУЧЕНИЕТО В КОМУНИКАТИВНА КОМПЕТЕНТНОСТ НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ

ABOUT THE TRAINING IN COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE HEALTHCARE PROFESSIONALS

Балканска, П., С. Ключукова, А. Андорова, Balkanska, P., S. Klyuchukova, A. Andonova¹

Резюме: Добрата комуникация между медицинския персонал, болния и неговите близки се основава както на утвърдени психологични правила за взаимодействие между хората, така и на специфични за здравната практика поведенчески модели. Комуникационни проблеми в здравеопазването могат да възникнат, когато доставчиците на здравни услуги се фокусират само върху болестите и тяхното управление, а не върху хората, техния живот и техните здравословни проблеми. Пациент - центрираният подход трябва да се включва в обучението на здравните специалисти. Интервенциите се фокусират върху въпроси като стил на консултации, разработване на емпатия, и идентифициране и работа с емоционални проблеми. С такова обучение може да се подобри комуникацията с пациентите и да се повиши удовлетвореността от грижите.

Summary: Good communication between medical staff and patient relatives based both psychological established rules for interaction between people and the specific behavioral health practice models. Communication problems in health care may arise as a result of healthcare providers focusing on managing diseases rather than on people and their health. Patient - centered approach should be included in the training of health professionals. Interventions focus on issues like consultation style, developing empathy, and identifying and handling emotional problems. By such training can improve communication with patients and increase satisfaction with care

Ключови думи: обучение, общуване, медицински персонал, пациент – центриран подход
Keywords: education, communication, medical staff, Patient-centered approach

¹ Медицински Университет - София, Медицински Колеж "И. Филаретова"
 Medical University of Sofia, Medical College "Jordanka Filaretova"

НАСИЛИЕТО НАД ВЪЗРАСТНИ И СТАРИ ХОРА - РЕАЛНОСТИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ

Полина Балканска, Мая Визева, Мица Николова,
Силвия Кючюкова, Албена Андонова

Abstract: Domestic abuse in later life and elder abuse often go hand in hand, and the consequences on lives are very similar. Elder abuse, broadly speaking, includes physical, emotional, sexual abuse, financial exploitation, neglect, self-neglect, and abandonment of older persons - terms defined by law in state adult protective services (APS) statutes. Up to now intergenerational violence has not been a part of the curricula in nursing training and medical schools. In relation to this, of particular importance is the question of the professional qualification of the medical personnel, which provides these people with health care.
Keywords: abuse in later life, health specialists, training

Домашното насилие е широко разпространено и съществува под различни форми във всички общества. В България то бележи тенденция към нарастване през последните години. Социалните процеси, свързани с последствията от стъжкунурната реформа в страната - безработица, ниски доходи, икономическа несигурност и високисивоки нива на стрес, предизвикват множество социалнопсихологически взаимодействия. Социалният стрес рефлектира върху семейните взаимоотношения и се проявява в силни коллизии между субсистемите в семейството. Липсата все още на справедлива санкция за насилиниците в дома допринася за разпространението на тези прояви и легализирането им като допустими и нормални обществени явления.

Възрастните хора могат да бъдат жертва на насилие в три основни области:

- нарушение (на човешки, юридически и медицински права);
- липшаване (от възможности за избор, решения, статут, финанси и отпощенне);

- липса на грижи (изолиране, изоставяне и социалното изключване).

Накои от последните проучвания показват, че все по-често възрастните хора стават жертва на насилие и злоупотреби. Голяма част от тези злоупотреби възникват в семейството - най-вече в дома на възрастния човек. В почти всички такива случаи съществува здрава емоционална и продължителна връзка между извършителя и жертвата: в приблизително 70 на сто от случаите на насилие над възрастни хора е потвърдено, че извършителят е дете или съдру/партньор на възрастния човек.

Какви форми на насилие над възрастни хора съществуват?

Насилието над възрастни хора, или злоупотребите с възрастни хора, според Американския национален център за насилие над възрастни хора, включва извършването на или знанието за всеки един преднамерен и/или небрежен акт, или липсата на надлежно действие от страна на доставчик на грижата или всяко друго лице, което води до причиняване на страдание, вреда или създава сериозен риск от нанасяне на вреди на уязвими възрастни хора. Специален акцент се поставя върху факта, че насилието се среща често в отпощенията, където е найчесто силно очакване или доверие, съчетано със висимости от заправословен характер (БЧК, 2011).

Накои актове на насилие са умислено извършени. Други актове на насилие не са умислени и понякога дори не са осъзнати като такива, тъй като са предизвикани от близки на възрастните хора, които се стараят да се грижат за тях по най-добрия начин. Поведението на насилие може да бъде и в резултат на липса на информираност и познания, както и в резултат на физически и психически стрес.

Физическо насилие

Като физическо насилие се определят действия, извършени с намерение за причиняване на физическа болка или нараняване. Физическото насилие се изразява в причиняване или заплаха за причиняване на физическа болка или нараняване на възрастен човек, както и причиняване на липшени, свързани с основни нужди.

Например: плесници, ритане, удари с предмет, даване на повишени дози успокоителни.

Психическо / емоционално насилие

Включва всякакви действия, извършени с намерение за причиняване на емоционална болка, мъка или страдание на възрастния човек.

Например: изолация от семейството и приятелите, унижение, обвинение, клевети, отказ за комуникация, заплахи за изоставяне или настаняване в дом за възрастни хора.

Сексуално насилие

Сексуалното насилие обхваща всички форми на сексуален контакт както и всякакви действия от този род, при които липсва взаимно съгласие. Сексуалното насилие често се случва при обстоятелства, които прикриват насилнически характер на даден акт. Популярна заблуда е, че възрастните жени не могат да бъдат сексуално насилвани.

Например: полов акт, осъществен при липса на съгласие, говорене за и показване на неща или действия от сексуален характер (напр. порнографски филми или снимки) на лицето против неговото желание.

Финансови злоупотреби

Финансовите злоупотреби включват всички действия, при които са присвоени незаконно пари или собственост, или средствата и имуществото на възрастния човек са неправомерно употребени или откраднати.

Например: роднини и други близки използват пенсиите или социалните помощи на възрастните хора за себе си; подписват документи от името на

ПРЕПОДАВАТЕЛСКИЯТ КОМПОНЕНТ В СТУДЕНТСКОТО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

Силвия Кючукова

Катедра по здравни грижи, Медицински факултет, Тракийски университет-Стара Загора

TEACHING COMPONENT IN STUDENTS' VOLUNTEER WORK

Silviya Kyuchukova

Department of Nursing Care, Medical Faculty, Trakia University of Stara Zagora

РЕЗЮМЕ

Личният пример и професионалните качества на преподавателите повлияват в значителна степен творческата работа на студентите. Те се оказват важна компонента при формиране на правилно отношение и поведение на студентите при доброволна работа с нуждаещи се. Целта на статията е да се проучи мнението и приемането от студентите на влияещата фигура на преподавателя като основна педагогическа компонента при реализиране на доброволни практики. Проведено е анонимно анкетно проучване при 42 студента в Тракийския университет-Стара Загора. Получените данни са обработени статистически с програмния продукт SPSS v.10.0 Microsoft excel 97. Активното присъствие и действеност на преподавателя във висшето медицинско училище е важна компонента на студентското доброволчество. Повече от две трети от респондентите са значително повлияни от примера на техните преподаватели. Приблизително една трета от студентите са дълбоко убедени в хуманността и ползата от доброволството и биха участвали в такива кампании, без да се влияят от техните преподаватели. Студентите са категорични, че техните преподаватели по основните медицински дисциплини са важен фактор за тяхното професионално формиране и личният им пример и поведение са много важни за тях, когато трябва да участват в доброволни инициативи.

Ключови думи: студентско доброволчество, преподаватели, компоненти, подражание

ABSTRACT

Teacher's personal example and professional qualities affect students' creative work to a considerable degree. They are very important for forming the right attitude and behaviour of the students fulfilling volunteer work with people who need their help. The purpose of the paper was to study students' opinion of the importance of teacher's skills and personal qualities as a basic pedagogical feature when implementing volunteer work practices. An anonymous inquiry amongst 42 students from the Trakia University of Stara Zagora was carried out. The final results were statistically processed by SPSS v. 10.0 Microsoft excel 97 software. Teacher's active involvement and activity in the higher medical school is an important component of student's volunteer work. More than two thirds of the students are strongly influenced by the model example of their teachers. Approximately one-third of the students are deeply convinced in the humanity and the benefits of the volunteer work and they would take part in such campaigns without the influence of their teachers. The students are sure that their teachers in the main medical disciplines are an important factor for their professional formation and teacher's personal example and behaviour are very important for them when they have to participate in volunteer initiatives.

Key words: students' volunteer work, teachers, components, imitation

УЧАТ ЛИ СЕ ЕМПАТИЯ И МИЛОСЪРДИЕ?

Силвия Кючукова

*Катедра по здравни грижи, Медицински факултет,
Тракийски университет-Стара Загора*

IS IT POSSIBLE TO LEARN HOW TO FEEL EMPATHY AND CLEMENCY?

Silviya Kyuchukova

Department of Nursing Care, Medical Faculty, Trakia University of Stara Zagora

РЕЗЮМЕ

Етичните категории емпатия и милосърдие са и качества, присъщи на всеки човек, но се проявяват според индивидуалността на човека в различна степен. Проявата на емпатия като социално умение и лично качество е необходимо условие за изпълнение на хуманната мисия на здравните специалисти. Милосърдието е общочовешка и религиозна ценност, която повелява себеотрицание, уважение към другите и изява на доброта. Целта на работата е да се проучи мнението и отношението на студенти и преподаватели във висшите медицински училища относно това, дали емпатията и милосърдието са дълбоко наши ценности или е необходимо да се преподават и изучават. Проведено е анонимно анкетно проучване сред 438 студента и 25 преподавателя в Медицинския факултет на Тракийския университет-Стара Загора и 96 студента в Медицинския колеж в град Намюр, Кралство Белгия. Използван е сравнителен анализ. Получените данни са статистически обработени с програмния продукт SPSS v.10.0 Microsoft excel 97. На студентите в двете страни е предложена за попълване една и съща анкетна карта, която обслужва целите на дисертационен труд. Част от въпросите засягат темата за това, дали емпатията и милосърдието трябва да се преподават? Общо 230 лица в България и 31 студента в Белгия посочват, че това не се учи, а е във всеки от нас. Анкетиранияте преподаватели също изразяват мнението си, че това са личностни качества на всеки отделен индивид и те могат само целенасочено да бъдат насърчавани и развивани. Получените резултати ни дават основание да се направи

ABSTRACT

The ethical categories empathy and clemency are also qualities that are typical of every human being but they differ from personality to personality according to each single man or woman. Showing empathy like a social skill and personal quality is a condition that is necessary for fulfilling the humane mission of the health workers. Clemency is a social and religious notion that requires self-abnegation, respect towards the others and personal mildness of heart. The purpose of this work was to study the opinion and attitude of the students and teachers in the higher medical schools if empathy and clemency are our innate values or it is necessary for them to be taught. An anonymous inquiry among 438 students and 25 teachers from the Medical Faculty of the Trakia University of Stara Zagora and 96 students from the Medical College of Namur, Kingdom of Belgium was performed. A comparative analysis was applied. Data were statistically processed by SPSS v. 10.0 Microsoft excel 97 software. The students from both countries filled-in one and the same inquiry form that was part of a dissertation work. Some of the questions in it were connected to the thesis if empathy and clemency are qualities that should be taught. Some 230 persons in Bulgaria and 31 students in Belgium answer that these qualities are innate in our human nature and do not need to be taught. The teachers also agree that these personality's qualities of every individual and they could purposefully be promoted and developed only. The results obtained enable to draw the main conclusion that empathy and clemency should not be taught as they are innate qualities in everybody

Key words: empathy, clemency, teachers, students, personal qualities

ка, курса на обучение, наличието на наставници, отговарящи на изискванията определени от ЕДИ [1; 2; 3; 4].

Анализът на някои аспекти на практическото обучение ни дава основание да посочим, че за да бъде ефективен този процес е необходимо:

1. Спазване на всички законови, подзаконовни изисквания и нормативни документи, отнасящи се до обучението на здравните специалисти.
2. Използване на добрите педагогически традиции и въвеждане на иновации при организацията и провеждането на практическата подготовка на студентите.
3. Поддържане на добра колаборация и комуникации с наставниците и ръководителите в клиничните бази.
4. Оптимизация на методите на обучение и методите за контрол на усвоените професионални компетенции в реални условия.
5. Извършване на периодични подробни анализи върху факторите, влияещи на ефективността при организацията и провеждането на практическото обучение.

Литература

1. Андонова, А., Наставникът - ключова фигура в практическото обучение, С., 2011, сп. Сестринско дело, бр. 1-2, с.16-18.
2. Андонова, А., Обучението по здравни грижи през погледа на преподавателите, Бургас, 2011, академично списание „Управление и образование“, кн. 3, т. 7, Vol №3.
3. Андонова, А., За практическата подготовка на студентите в сферата на здравните грижи, С., 2011, сп. Сестринско дело, бр. 3-4, с. 3-7.
4. Митева, Кр., Клиничната практика - основна организационна форма на обучение при студентите от специалност „Здравни грижи“, сп. Сестринско дело, бр. 2-3/2010, с. 3-6.
5. Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите медицинска сестра и акушерка за образователно-квалификационна степен „бакалавър“, ДВ, бр. 95/2005, изменение и допълнение с Постановление № 257/1 ноември 2010 г.
6. Попов, Т., В. Гюрова, К. Герджиков, колектив, Педагогика - II част: Теория на обучението Дидактика, С., 2005, изд. Типография.

ЗА ВАЖНОСТТА НА СТУДЕНТСКОТО МНЕНИЕ

д-р **Силвия Г. Ключукова**, дм
Тракийски университет – Стара Загора
Медицински факултет – Катедра Здравни грижи

Резюме: *Значимостта и важноста на студентското мнение е безспорна. То ни помага да се ориентираме и да синхронизираме работата си със съвременните изисквания на младите хора и да бъдем от полза, като разбира се паралелно с това академизма не ни напуска. В днешно време се по-често се търси мнението на студентите по всички въпроси, които ни интересуват отнотно ученето и преподаването, персоналното поведение и професионализъмът на преподавателите, работата на административните звена и т.н. Всяко висше училище разработва собствен въпросник по интересувачи го теми и активно търси анонимното мнение на студентите си.*

Ключови думи: *студенти; мнение; влияние; преподавателска активност.*

Доколко е важно студентското мнение е въпрос с предопределен отговор и той е, че то е изключително важно за всички нас, които сме в сферата на висшето образование. Тежестта и значимостта на мнението изразено от студентите оказва влияние си върху работата и организацията на учебния процес във висшето училище и в същото време то е изключително мощен коректив. Поведението на преподавателите, активността на студентите работата на административните отдели са пряко повлияни от това, което казват и мислят студентите за следването им във висшето училище. Допусочен е процесът на отчитане на студентското мнение, от една страна то се приема за даденост, но от друга страна се ползва като ориентир за нивото на преподаване и влияние на преподавателите върху самите студенти.

В настоящата публикация са използвани сборни данни от няколко анкети проучвания свързани с изготвянето на дисертационен труд. Използвани са: анкетен метод; ситуационен метод; математико-статистически метод за обработка на получените резултати.

Целта на изложението е да се очертаят постановките, които посочват важноста на студентското мнение и неговата актуалност и влияние.

15

СВОБОДАТА В ИЗВЪНАУДИТОРНАТА РАБОТА НА СТУДЕНТИТЕ

Силвия Кючукова

THE FREEDOM IN THE EXTRACURRICULAR INDEPENDENT WORK OF STUDENTS

Silviya Kyuchukova

ABSTRACT: According to strictly formulated pedagogical requirements the medical students perform extracurricular independent work. They can rely on a good library, professional help from the teachers and their own will and ambition. They have the freedom to choose their methods of self-training, the sources for obtaining information, the ways of presentation and time of work. Using the freedom that the extracurricular work offers, students obtain expected profits and enrich their medical knowledge and experience.

Keywords: Students, freedom, independent work, profits

Актуалността на проблема за свободата в самостоятелна работа се налага от факта, че студентите които обучаваме и възпитаваме в настоящият момент ще живеят и творят в условията на разширяваща се демокрация в обществото, икономическата и политическа сфера и все по налагащия се индивидуалистичен начин на живот.

Традиционното академично преподаване във висшето училище се обвинява във вербализъм в обучението, за предаването на знания в готов вид без да се отчитат познавателните потребности и интереси на студентите, за асоциативния модел на процеса на усвояване, уповаваш се на паметта. Старото училище трябва да стори път на новото, съвременното, което ще бъде място за свободна и творческа изява на студентите. Там те биха работили самостоятелно в по-голяма степен и ще използват извънаудиторния си опит за решаването на разнообразни учебно-практични проблеми. Образователният процес трябва да се насочи към превръщане на обучението във самообучение и да бъде реализиран чрез активното и творческо отношение на студентите към науката и към собствената личност.

В границите на добре очертани педагогически изисквания студентите с медицински специалности реализират извънаудиторна самостоятелна работа ползвайки се от свободата да приложат знанията си и да демонстрират възможностите си. Разполагайки с: добра библиотечна база; професионално-педагогическа подкрепа от преподавателите и собствената си воля и амбиции студентите

могат да се афишират чрез добре свършена самостоятелна работа. Предоставя им се свободата да избират методите за самоподготовка, източниците за набавяне на информация, начините за представяне, време за работа и т.н.

Цел: Да се установи в каква степен студентите медицински сестри използват предоставената им педагого-психологическа свобода в извънаудиторната си самостоятелна работа.

Предмет: Дейността на студентите медицински сестри в извънаудиторната им самостоятелна работа по дисциплини колабуриращи със здравните грижи.

Обект: Студенти медицински сестри 2 и 3 курс на обучение (първокурсниците са в процес на натрупване на медицински знания и умения; четвъртокурсниците посещават само преддипломен стаж).

Организация: Изследването бе проведено в период от две академични години - 2012/2013 и 2013/2014, на територията на Тракийски университет в град Стара Загора.

Използвани **методи:** анкетен, документален, математико-статистически, деск-рисърч, наблюдение.

Събрани, обработени и анализирани са данните от анкетирането на 93-ма респонденти - медицински сестри от посочената вече специалност и учебно заведение.

Предоставената от преподавателите педагого-психологическа свобода на студентите в извънаудиторната им самостоятелна работа е различно разбрана и оценена от всеки отделен

СИМБИОЗАТА МЕЖДУ КЛИНИЧНАТА И ДОБРОВОЛНАТА РАБОТА

Силвия Кючукова

THE SYMBIOSIS BETWEEN THE CLINICAL AND THE VOLUNTEER WORK

Silviya Kyuchukova

ABSTRACT: *On a world scale and all over the nation the volunteer work gains more and more supporters and it is always up-to-date. It has always been an essential part of the work in the medical sphere from the ancient times till the present moment. Its humane altruism is accepted by the young people who are students in our universities. Their desire to help and being part of a positive and helping group makes them extremely important source of in the nowadays unstable healthcare system. Their knowledge and their potential are equally used in their clinical practice and in their volunteer work. According to a research held in a connection to a dissertation work it became clear that the students in Bulgaria and Belgium are motivated to use their medical knowledge and experience in the sphere of the medical health care.*

Keywords: Medical competence, clinical practice, volunteer work, students

Доброволният труд обучава и мотивира младите хора, като им предлага възможности, които им помагат да дадат най-доброто от своите способности и да развият своите умения в полза на себе си и на обществото. Въпреки, че много доброволци работят в множество области на взаимопомощ, най-големият дял от тях се пада на доброволците свързани с промоция на здравето, лечение и здравни услуги.

Като активни участници в доброволческите кампании се реализират много млади хора, които са студенти. В сферата на здравните грижи и общественото здраве съществуват редици проблеми, които могат в голяма степен да бъдат решени с помощта на доброволния студентски труд. Участниците в такива кампании са изключително мотивирани да помагат на другите и изпитват удовлетворение от работата си. Особено полезни и значими се чувстват студентите с медицински специалности, когато им се предостави възможност в доброволческа работа да приложат на практика медицинските си знания и умения. Тяхната готовност и съпричастност са важни условия за добрата им работа в такива дейности. Студентите – доброволци приемат доброволната работа като добра инвестиция в индивидуален и социален план.

Цел: Да се установи в каква степен студентите с медицинска специалност желаят да бъдат доброволци ползвайки медицинските

си знания и умения придобити по време на клиничната им работа.

Обект на изследване – практичната медицинска работа на студентите

Предмет на изследването - желанието и готовността на студентите в медицинските училища да приложат медицинските си знания и умения в доброволна работа

Контингент на изследването – 452 студента (медицинска сестра, акушерка, клиничен лаборант, рехабилитатор, зъботехник) от България в градовете: София, Пловдив, Стара Загора и 103 (медицинска сестра, акушерка) – от Белгия в град Намюр.

Време на провеждане – от началото на учебната 2008/2009 година и завърши през учебната 2011/2012 година

Методи на научното изследване – анкетиране, наблюдение, документален, интервюиране, математико-статистически.

Спецификата на учебния процес в медицинското училище поставя на преден план практическата подготовка на студентите. Съотношението между теоретичната и клиничната подготовка се определя от висшето училище, като учебните часове за клинична подготовка са не по-малко от 50 на сто от общия хорариум [1]. В свои публикации Кр. Митева говори за практическото обучение на студентите с медицински специалност като „специфична и уникална организационна форма на обучение... чиято основна цел е да съдейства

НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА МЛАДЕЖКОТО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

Силвия Кючукова, Христина Милчева

Тракийски Университет, Медицински факултет, катедра Здравни грижи

Град Стара Загора, ул. Армейска № 9

silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg ; milcheva@uni-sz.bg

ABSTRACT

World Organization is calling on governments and NGOs in all countries with the call to express its appreciation for the volunteers and to give greater publicity to their activities. Bulgaria is among the four countries in Europe in which volunteering is slightly developed. As a result, the state takes action to encourage volunteerism among Bulgarian citizens support voluntary units in municipalities and improve calling for voluntary work.

Keywords: youth volunteering; Youth Strategy; national and regional policies, legislation and regulations

За първи път международният ден на доброволеца се чества през 1985 година на 5 декември. Световната организация се обръща към правителствата и неправителствените организации във всички страни с призива да изразят уважението си към доброволците и да дадат по-голяма гласност на дейността им. България е сред четирите страни в Европа, в които доброволчеството е слабо застъпено (под десет на сто). В резултат на това, държавата предприема действия за насърчаване на доброволчеството сред българските граждани, подкрепя на доброволните формирания в общините, и подобряване на призиванието за доброволческата работа.

В контекста на посоченото е и утвърдената Национална стратегия за младежта (2010-2020), приета от Министерски съвет на 6 октомври 2010 г., както и приетият от Народното събрание на Република България Закон за младежта (Решение на НС от 5 април 2012 г., обн. В ДВ, бр. 31 от 20 април 2012 г.). Стратегическа цел в нея е: Развитие на младежкото доброволчество и пропагандирането му сред младите хора като движеща сила за личностно развитие, мобилност, учене, конкурентоспособност, социално сближаване, солидарност между поколенията и формиране на гражданско самосъзнание. Младежките доброволни дейности са значими във всички сфери на обществения живот. За сферата на здравните грижи и социалните услуги тези дейности могат да допринесат за повишаване качеството на живот и задоволяване на конкретни потребности на населението.

В изпълнение на Националната стратегия за младежта (2010-2020), приета от Министерски съвет на 6 октомври 2010 г., Народното събрание на Република България прие Закона за младежта (Решение на НС от 5 април 2012 г., обн. В ДВ, бр. 31 от 20 април 2012 г.). Текстове в него са подготвени след обстойно проучване и анализ на европейското законодателство в областта на младежта, както и необходимостта от създаване на устойчиви механизми за специална подкрепа на развитието на младите хора в България. С този нормативен акт се създава законова уредба на обществените отношения в областта на младежта, свързани с осигуряване на благоприятни условия за пълноценно личностно развитие, участие на младите в обществения и икономическия живот и приобщаването им в процеса на управление на местно, областно и национално ниво. Тези стратегически действия са необходимо продължение на динамичното развитие на обществените и институционални нагласи и приоритети в насока на младежта в действие.

По инициатива на Министерски съвет и в изпълнение на чл.4, ал.3 от Закона за младежта, в Народното събрание е внесен проект на Национална стратегия за младежта с цел да се гарантира устойчивост на националната политика за младежта. **Националната**

THE 'BURN-OUT' SYNDROME RELATED TO STUDENTS WITH MEDICAL SPECIALTIES

S. Kyuchukova*, A. Mehmed

Department of Health Care, Medicine Faculty, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria,

ABSTRACT

The concept of "Burn-out" was introduced in 1974 by the American psychiatrist Herbert Froydenberger and is associated with negative consequences professional overload. The main aspect of this syndrome is the increased sense of intellectual, emotional, and physiological distress. Observed positions related to working with people (patients / clients). Medical professionals adhere to strict standards in their work and spend huge amount of physical and emotional energy and cognitive resources. Students with medical specialties are part of the health care team caring for patients in the same way and are subject to occupational stress. For this purpose of this study is to reveal the extent of burnout among students in medical specialties.

Tasks: 1. Through methods of research to determine whether or not there is a syndrome of professional burnout among students in medical specialties during their training
2. To reveal the relationship Burn-out syndrome respondents and their motivation
3. Specify applicable adaptive mechanisms preventing and overcoming syndrome izpapyavane among students

The study is educational - practical and clinical work with students medical specialties

Under study are 120 students from the Department of Nursing at Trakia University in Stara Zagora specialty nurses and midwives. In the academic year 2013/2014 school year they were interviewed anonymously seen frontally interviewed after mathematical and statistical processing of the obtained information and data analysis were structured few main medical students in majors after the first year of study detected initial symptoms syndrome of professional exhaustion, which is a serious problem to solve: initial burnout among students demotivating influence them in clinical work; stands is a clear need for preventive measures to protect students from burn-out; preferred by students adaptive mechanisms to deal with stress as an expression of Burn-out syndrome are: expressing feelings of "work", a job in a familiar team stirred outlines the schedule for the visit of the clinical database.

Key words: medical environment, burnout, students with medical specialties

The concept of "Burn-out" was introduced in 1974 by the American psychiatrist Herbert Froydenberger. It is associated with the negative consequences of the professional overload. The main aspect of this syndrome is the increased sense of intellectual, emotional, and physiological distress. It is observed with professions related to working with people (patients / clients).

*Correspondence to: *Sylvia Kyuchukova, Trakia University, Medicine Faculty, Department Health care, Bulgaria, Stara Zagora, Armeyska 9 street, tel.: +359 898 636 514 ;l: silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg*

The specificity of the syndrome has to be distinguished from conditions such as stress, depression, mental violence. It is connected not only with job satisfaction, but also with the dreams of the individual and his ability to set realistic goals consistent with real-owned properties. Some authors describe the syndrome as a state of complete physiological, emotional and mental exhaustion. It is expressed in chronic fatigue, feelings of helplessness and hopelessness. The people who suffer from it develop a negative perception towards themselves and a negative attitude to work. Medical professionals adhere to strict standards

РОЛЕВАТА ИГРА В ПОЛЗА НА СТУДЕНТА И ПАЦИЕНТА

Руска Петкова, Силвия Кючукова, Мариела Димова, Александрина Захариева

Тракийски университет- Стара Загора, Медицински факултет, Катедра Здравни грижи

Role-playing games (RPG) are one of the easiest and most practical ways to create an appropriate educational environment for students to practice the new skill . At the same time they have their peculiarities and leak properly one must know the specifics of role play used as a pedagogical method for teaching in higher medical school. It is used to allow participants in her students to demonstrate what they have learned already , to experience emotions and conditions associated with learning new skills and experiment with new behaviors and contact with the patient.

The aim is to experiment with the skills of students to deal with tasks requiring the application of practice already learned academic knowledge and practical activities for the benefit of the patient.

Basic research methods : modeling - a method of logical interpretation , survey , teacher observation, statistical processing .

Survey carried out on the territory of Trakya University , Department Health care with the direct participation of nursing students in third course .

After the experimental section and statistical processing of the results was made the following finding : Participants in RPGs demonstrate skills to properly use what they have learned in practical situations , such as training of patients in their home. Students take the role nurses play an interesting and appropriate method in training. It gives them the opportunity to own expression and demonstration , and utilization patterns for better communication with patients.

Keywords: Role-playing games; students; experience; patients.

Ролевите игри създават контролирана атмосфера, в която студентите могат активно да демонстрират проблемни ситуации или да изпробват нови, непознати поведенчески модели. На участниците е вменено да вземат решения без да се страхуват, че ще се поставят в неудобно или инкриминирано положение, както може да стане в “реална” работна ситуация. Ролевата игра може да подсили разбирането на студентите за ефекта на емоциите върху клиничното им поведение.

Обикновено студентите изживяват ролевата игра като ангажираща ги дейност. Тъй като всеки човек знае как да изиграе ролята на някой друг, те са склонни да се забавляват при ролевите игри и трябва да овладеят нови умения, за да извлекат полза от процеса на учене. Когато ролевата игра се провежда под умелото педагогическо ръководство на преподавателя, ситуацияите са много достоверни за студентите и така се намалява съпротивата им към овладяването на съответните практически умения и теоретични знания. Ръководещият може да манипулира ситуацията така че да се постига желания педагогически ефект. Тази техника е много гъвкава. Преподавателят може да направлява и измени ролевата игра и материалите да се ревизират така че да са пригодни за конкретна теоретико-практическа клинична ситуация. Тя може да бъде кратка или по-

обеденно всех слоев населения христианских стран. Хотя христиане до сих пор не могут простить иудеям того, что те распяли Христа, а это уже элемент информационной войны, не исключено, на необозримое будущее.

Далее эти два информационных поля не пересеклись: первое из них пропагандировало силу; второе же — стремление к валянию в пыли. Вполне естественно, что второе информационное поле оказалось полезным любой власти (великое благо управлять покорными), и потому христианство начало быстро распространяться. Оказался полезным и результат первого информационного поля. Так, власть и общество уже не могли обходиться без навязываемого извне стремления жить богаче с соответствующим использованием ростовщичества, которое все более и более находилось в руках иудеев.

Итог информационной войны религий на Земле крайне неутешителен. Во-первых, вне зависимости от степени агрессивности одна конфессия никогда не будет благосклонна к другой по многим причинам (иерархи религий сидят на игле уважения и богатства только на фоне обособления их конфессии, пророки у каждой религии самые лучшие, положения каждой религии только положительные и вне критики и т.д.). Во-вторых, государства, занимающие на Земле господствующее положение, провозгласив лозунг приоритета суверенитета народа, развязали ящик Пандоры, поскольку радикально настроенные религиозные деятели, проводя мощную информационную подготовку, сделали все от них зависящее, чтобы развести население стран по религиозному признаку, что снижало социальную борьбу по другим основаниям (например, по отношению бедных и богатых).

В результате многоконфессиональные страны превратились в несколько одноконфессиональных (например, распад Индии привел к созданию исламистского Пакистана, что отнюдь не улучшило ситуацию в регионе). И вместо расплавления конфессий, уменьшения их соотносительной значимости в стране, возникло обособление конфессий, что естественно приводило и приводит к возникновению конфессиональных информационных и не только войн. Яркий свежий пример — сегодняшний Ирак, где в свое время оккупационные войска казнили представителя суннитов, сделали господствующей религией шиитов, и сегодня они пожидают плоды конфессионального предпочтения в виде Исламского государства Ирака и Леванта.

В-третьих, на этом фоне нельзя ожидать уменьшения информационных войн каждой из конфессий или их отдельных ответвлений. Однако следует помнить, что информационные войны не существуют как вещь в себе; они всегда нужны для реальной войны одной конфессии против других. Сегодня таким полигоном межконфессиональных информационных и реальных войн является Ближний восток и Северная Африка (не будем забывать, что там господствует ислам в различных проявлениях, а в Израиле иудаизм является государственной религией). Такая локализация долго продлиться не может, поскольку исламисты всех мастей сегодня не без основания считают врагом № 1 США, которые от них спасает пока наличие защищающих океанов, хотя

события 2001 года показывают слабость этой защиты. Некоторые исламисты уже признано своим врагом страны Европы с их мнимой демократией, а также России. Мало того, отдельные ветви ислама сегодня готовы перетрыгать друг другу глотки. На этом фоне всем государствам мира нужно проявлять особую осторожность в выделении, обособлении тех или иных конфессий, они должны стремиться к расплавлению в общенациональных масштабах влияния всех конфессий внутри страны.

Но чтобы не проникла зараза информационных конфессиональных войн извне, государства должны вести грамотную внешнею политику, забыв о политике кнута и пряника — бомбами конфессиональные войны не останутся. Их может остановить только всемирный отказ от выделения конфессий на основе того, что Бог един, или полный отказ от религии вообще, что в обозримом будущем пока не предвидится. Первое маловероятно потому, что церковные иерархи едва ли согласятся уйти от тех доходов, которые несет им разделение религии на конфессии (смотряте, как робко звучат идеи только переговоров между католицизмом и православием). Второе станет возможным только тогда, когда человечество найдет новый заменитель надежды на будущее, который сегодня олицетворяет религия; в условиях буржуазного общества с его расчетами на золотого тельца, заменителя религии найти невозможно. Но именно конфессии на основе единого бога или пессимизм по поводу объединения конфессий в его нынешнем виде. И если отказа от религии оправдан, то никто и никогда не сможет гарантировать продолжения, а возможно и наращивания религиозных информационных войн и их перерастания в горячие межконфессиональные или внутриконефессиональные войны.

Литература
Ветхого и Нового Завета.

1. Библия. Книги священного писания Ветхого и Нового Завета. Библейские общества, 1970.
2. Коран. — Минск — Ростов-на Дону, 1990.
3. Новый Завет. — Гедеоновы Братья.
4. Блех. Б. Иудаизм. — М., 2007.
5. Лукман. Избранная проза. — М., 1991.
6. Мосаб Х.Ю. Сын Хамас. — М., 2011.

ВАРИАБЕЛЬНОСТЬ ДОБРОВОЛЬЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИХ ОБУЧЕНИЯ

С.Г. Ключкова, доктор, ассистент
Тракийский университет, Медицинский факультет, кафедра
Здравоохранение. Болгария, город Стара Загора

Аннотация. Современная европейская постановка требует от общества и образования приучать молодых людей к трудолюбию и

THE STUDENT S' MOTIVATION IN HEALTH CARE TO IMPROVE THEIR COMMUNICATION SKILLS

Zdravka ATANASOVA¹, Silviya KYUCHUKOVA

Summary

Communicative competence is central to the professional look of experts on "Health Care". It is measured by the ability of midwives and nurses to express and interpret concepts, thoughts, feelings, facts and opinions in both oral and written form (listening, speaking, reading and writing) to communicate appropriately in all situations in their work, as well as during training.

The purpose of the research was to study the motivation of the students from specialties "Midwife" and "Nurse" studying in the Faculty of Medicine by Trakia University - Stara Zagora, to improve their communicative competence.

Results: The majority of students from specialties "Midwife" and "Nurse" at the Medical Faculty, Trakia University - Stara Zagora are critical to the level of their communication skills. There is the necessary level of available awareness of the students in both subjects - the importance of communicative competence for the quality and cost effective health care and the positive attitude and motivation to improve the communicative competence in the learning process.

Conclusions: It is confirmed that the future medical professionals want to be active participants in their professional formation. Placed in a pedagogical environment that provides conditions for the interaction of subject they accept positively the challenges in teaching "Health care".

Keywords: students, desire, communicative competence.

I. INTRODUCTION

According to M.Mitova the educational-upbringing process in higher medical schools 'performs a determined social contract delivering specialists capable of successful professional activity and well established in the medical profession public virtues.' [2 s.31]

Analyzing the specifics and objectives of the learning process in Higher Medical School Kr. Miteva concludes that students in 'Health care' 'aim to provide quality formation of specific professional knowledge, skills, personal attitudes, attitude and behavior.' [4 s.50] The author states that the following skills form in their total 'the harmonic professional behavior of the nurses and midwives in cognitive, dynamic, social and emotional aspect.' [4 s.49] She defines the eight elements in the structure of the professional competence of healthcare professionals, including communication skills with the patient and his relatives and medical personnel. [4 s.49]

Communicative competence is central to the professional look of experts on 'Health Care. Measured by the ability of midwives and nurses to express and interpret concepts, thoughts, feelings, facts and opinions in both oral and written form (listening, speaking, reading and writing) to communicate appropriately in all situations in their work, as well as during training.

Being communicative and socially adequate allows health care professionals to implement social networking, social influence and coordination of ethical principles and professional qualifications. Communicative competence of midwives and nurses is a prerequisite for building effective styles of behavior and overcome the difficulties typical and multi-optional situations in the specific field of the health care.

In the recent decades the medical education gets more and more widely influenced by the idea of a pedagogical practice in the application forms, approaches, methods and tools that stimulate activity, awareness and autonomy of students. The concept that the student should be an active participant - the 'Subject' of the learning process becomes gradually a part of the general idea of what health education is meant to be. T.Popov states that 'the more active the students are the better are the results of the educational activities.' [5 s.170] The researcher states that 'each side - the professor and the student equally contribute to create pedagogical interaction and transformation of the passive 'Object' into the active 'Subject' of the education'. [5 s.170]

Activity and awareness of university students are determined by many factors and circumstances including prominent desire, attitude and motivation for professional growth and improvement. These qualities are determined by psychological firmness, employability, education, adequate desires, preferences and interests of the future medical professionals.

¹ Bulgaria, Trakya University - Stara Zagora, Medical Faculty, Department of "Health Care"
zdravka.atanasova75@abv.bg

СЕСТРИНСКИЯТ ПРОЦЕС И СЕСТРИНСКАТА ДИАГНОЗА В ОБУЧЕНИЕТО НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ

Силвия Кючукова

Тракийски университет, Медицински факултет, Катедра Здравни грижи

THE NURSING PROCESS AND NURSING DIAGNOSIS IN THE TRAINING OF NURSES

Silviya Kyuchukova

Department of Health Care – Trakia University, Stara Zagora

РЕЗЮМЕ

Функциите на сестринския феномен трябва да бъдат представени на студентите медицински сестри още при първите им стъпки в професията. Екипът от преподаватели и студенти във висшите медицински училища поставя основата на пирамидата на Блум, където е опорната точка и мястото на сестринските медицински знания. Необходимо е да се предизвика разбирането, да се дадат необходимите знания, пояснения, обяснения, за да се достигне до трето стъпало в пирамидата – приложението. Това е свързващото звено между теорията и практиката и там е мястото на сестринската диагноза. Тя е синтезът на сестринския процес. Процес, който в известна степен е недоразбран от медицинските сестри в практиката.

След направеното проучване сред студенти медицински сестри и такива работещи се оформи основният извод, че сестринския процес и сестринската диагноза имат своето безспорно и значимо място в обучението на медицинските сестри.

Ключови думи: сестрински процес; сестринска диагноза; студенти; медицински сестри; обучение

Изкуството на сестринството е система от здравни грижи, които се извършват от медицинската сестра, за да задоволят здравните потребности на пациента/клиента, семейството му и обществото като цяло. На съвременния етап от развитието на социално-икономическите отношения и напредналата в развитието си медицина, от медицинската сестра се очаква да предло-

ABSTRACT

The functions of the nursing phenomenon should be presented to student nurses during their first professional steps. The team of teachers and students in medical universities lay the foundations of Bloom's pyramid, where is the basic support point and place of nursing knowledge. It is necessary to cause understanding, provide the necessary knowledge, clarifications, explanations, in order to reach the third step in the pyramid – application. This is the link between theory and practice and the place of nursing diagnosis. It is the synthesis of the nursing process. A process that is somewhat misunderstood by nurses in practice.

After conducting a survey among student and working nurses, we concluded that the nursing process and nursing diagnosis have their undeniable and significant place in the training of nurses.

Keywords: nursing process; nursing diagnosis; students; nurses; training

жи комплексни здравни грижи не само за болни, но и на такива с постоянна профилактична насоченост за опазване здравето на индивида, семейството и обществото.

Функциите на сестринския феномен трябва да бъдат представени на студентите медицински сестри още при първите им стъпки в професията. Екипът от преподаватели и студенти във ви-

ЕФЕКТЪТ НА ДИСЦИПЛИНАТА „ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕ“ ВЪРХУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО МИСЛЕНЕ НА СТУДЕНТИТЕ

ас. д-р Силвия Кючукова
Тракийски университет, Стара Загора
доц. д-р Христина Милчева
Медицински колеж при Тракийски университет, град Стара Загора

THE EFFECT OF SELF-STUDY IN „HEALTH PROMOTION“ ON THE CREATIVE THINKING OF STUDENTS

Silvia Kyuchukova
Hristina Milcheva

ABSTRACT: In higher medical school the study of „Health Promotion“ is determined not only legally, but it is increasingly determined by the diverse and multilingual living environment. During the training in the discussed discipline of students with medical specialties their attention is directed to the preventive side of health and social problems. An attempt was made to orient their thinking towards the promotion of a healthy lifestyle in order to form their proper professional thinking.

The purpose of this study: To analyze the students' adequate choice of a topic for self-preparation of presentation on Health Promotion, and the effect on the development of their creative thinking.

The students' preparation in Health promotion is excellent and assist them in the selection and presentation of a topic related to health prevention. They are well informed and prepared for independent practice in which to promote a healthy lifestyle. This makes them quality health professionals and it increases their competitiveness.

KEYWORDS: health promotion; students; professional thinking.

Във висшето медицинско училище изучаването на дисциплината „Промоция на здраве“ е обусловено не само нормативно, но се налага все по-настоятелно от разнообразността, разнородната и разноезична среда на живот. Тя предлага изобилие от продукти и дейности с комерсиална цел без да се съобразява с начина на живот за всеки индивид. Лесната им достъпност и атрактивност позволява безконтролната им употреба и воденото на нездравословен начин на живот. Той е свързан със свръх консумация на храни и напитки, обездвижване и затлъстяване, употреба на наркотици и т.н. Социалното измерение на нездравословния стил на съществуване се свързва с податливостта на стрес, насилие, трафик на хора и др.

При обучението по посочената дисциплина на студентите с медицински специалности, вниманието им се насочва вниманието им към превантивната страна на здравните и социалните проблеми, в контекста на наскоро приетата на национално ниво Концепция „Цели за здраве“. (4). Прави се опит да се ориентира мисленето им в посока на промотиране на здравословен начин на живот с цел да се формира тяхното професионално мислене. Най-често студентите се фокусират върху младежката възрастова група, която им е близка и познават начина им на живот. Паралелно с това са им известни евентуалните заплахи за здравето и битието на този контингент. Като познават рисковете за здравето фактори, те насочват вниманието (своето и на обкръжаващите ги) към теми като: Жизнена среда и здраве; Фактори с неблагоприятно въздействие върху здравето; Превенция на „изкуственото детство“; Трафик на хора; Анаболни стероиди и зависимост; Стрес на работното място и други. Разбира се не са подминати и известни на всички теми като: Дрога; Злоупотреба с алкохол и наркотици; Нездравословно хранене и др., които въпреки всички усилия (на индивида, семейството и обществото) продължават да са дневен ред.

Всички тези актуални теми налагат при изучаването на дисциплината „Промоция на здраве“ да се акцентира върху формирането на отговорно професионално мислене у студентите във ВМУ.

Редица автори като А. Андонова, Н. Иванова, Хр. Милчева правят проучвания свързани със самостоятелната работа на студентите и нейното влияние върху професионалното им ориентиране и формиране.

FORMING PRACTICAL COMPETENCE IN HEALTH PROMOTION

K. Kostov^{1*}, H. Milcheva², S. Kyuchukova³

¹Branch Haskovo, Trakia University, Haskovo, Bulgaria

²Medical College, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria

³Department of Health Care, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria

ABSTRACT

Introduction. Health as a valuable and vital human need is determined by a number of factors that have their economic, political, ethical, social and medical measurability. It is the right and responsibility of both the individual and society as a whole in the context of European health strategy in the 21st century based on "literacy" for health. For the realization of some of its preventive aspects it is necessary during the process of university education practical competencies in Health promotion to be formed in students with medical specialties.

The purpose. A research has been conducted to establish the role of the subject and the individual work of students in Health promotion to form their practical competence. We made a research amongst students from the first to the last year of their training in different medical specialties: nurses, midwives, rehabilitation therapist, medical laboratory assistants.

Methods. Following methods were used: questionnaire, documentary, direct observation, mathematical-statistical method, desk research.

Conclusion. The students of medical specialties have acquired applicable practical skills and have enriched their knowledge and skills in respect of promotional activity by individual work for developing programs for prevention of behavioral risk factors in Health promotion.

Key words: health promotion, students, competencies, promotive activity.

INTRODUCTION

Health is a vital human need, but in modern times this need grew into a value from medical, social, economic, ethical, legal, political and international point of view. Health is a necessity, but it is also a human right - the right to a good life, fulfillment and development.

"Literacy" for health is an element of European health policy in the 21st century.

Health and its determinants - both for the individual and the society as a whole - is becoming more and more significant as social economic factor, as a personal and public value, a right and responsibility of each and everyone. Perfect health, however, is fighting for a "new standard". It pursues something

more than the absence of disease and seeks higher levels of expression by "health promotion."

Health care is not only the responsibility of the health sector; it goes far beyond its borders towards the style and quality of life, including social, organizational, pedagogical and political processes (1). As L.Griyn emphasizes, the health promotion is one of the few interdisciplinary initiatives in health care, which is searching for a real relief from the domination of medicine (2).

In English literature the concept of a "HP-practitioner", defined as a person who is competent to work to promote health and reduce health inequalities, following the principles of health promotion to build healthy public policy, creating supportive environments, strengthening of public activities, building personal skills and knowledge, and the reorientation of health activities to cross-sectoral cooperation and

*Correspondence to: Kosta Kostov, Branch Haskovo -Trakia University, Haskovo, 48 Syedinenie Boul., Bulgaria, +359888927676, kostov@uni-sz.bg

26

СЕСТРИНСТВО ОРИЕНТИРАНО КЪМ ПАЦИЕНТА

Силвия Кючукова

PATIENT-ORIENTED NURSING

Silviya Kyuchukova

ABSTRACT: *The European strategy "Health 2020" says that health care professionals be implemented so that health systems to move towards presenting affordable, efficient, integrated and "friendly" oriented patient care. Patients should be at the center of the healthcare system, which is a matter of global importance. This system requires and expects it to work in a team competent and responsible medical professionals. As a result, this so-called patient-oriented medicine and holistic approach that addresses the whole person as composed of interconnected and influencing levels - physical, mental, emotional and spiritual. These new health trends should be known by the students in health care and to be part of their professional conduct. Purpose of the play: To investigate the relationship of students nurses to patients, with an emphasis on complex care. After the execution of the tasks were formulated two main conclusions: 1. Holistic approach and patient-appropriate medicine have their important place in the training of medical specialists. 2. Students in health care know, adopt and apply these approaches in clinical work. This is an essential prerequisite in their future practice to realize patient-oriented nursing.*

Keywords: holistic approach; patient-oriented medicine; students in health care

Постиженията на съвременната медицина през последните 100 години са впечатляващи. Подобри са възможностите за диагностика и лечение, интервенциите са все по неинвазивни, фармацията мощно напредва, реализират се все по-ефективни програми за промоция на здравето и стратегии за превенция на заболяванията. Здравните системи достигнаха повратната си точка в развитието си. За да са ефективни и адекватни е необходимо да се достигне до хората, за които са създадени първоначално тези системи. Пациентите трябва да са в центъра на здравеопазната система, което е въпрос от глобално значение. Тази система изисква и очаква в нея да работят в екип компетентни и отговорни медицински специалисти. В резултат на това се прилага т.нар. пациент-ориентирана медицина. Пациент – ориентираната медицина (ПОМ) е концепция с изключителна важност, която поставя на фокус личността на пациента и неговите нужди, разглеждани от страната на биопсихиката. Ключово понятие в ПОМ е достъпът или възможността за получаване добро ниво на здравни грижи, когато се породява нужда(времеви модел).

Холистичният подход в медицината, възприема по-широк възглед за човека, здравето,

причините за болестта, индивидуалните й прояви и процеса на лечение. Той разглежда целият човек като съставен от взаимосвързани и влияещи се нива – физическо, умствено-емоционално и духовно. Всяко от тях със своя организация и енергийна структура. Според холистичния подход активното сътрудничество на болния в процеса на лечение е от съществено значение за добрия краен резултат. Лекуващият екип и пациента трябва да работят съвместно, всеки със своите отговорности, с взаимно зачитане на мнението. Всичко това трябва да следва добрите световни и европейски практики по здравни грижи. На национално ниво развитието на българското здравеопазване е необходимо да налага духа на европейската стратегия „Здраве 2020“. В нея ясно се подчертава, че се разчита на професионалистите по здравни грижи да се реализират, така че здравните системи да се ориентират към представяне на достъпни, ефективни, интегрирани и „приятелски“ ориентирани към пациента здравни грижи.

Главоломното развитие на съвременната медицина и фармация обричат пациента да бъде разглеждан като съвкупност от органи, системи и заболявания. Без да се обръща внимание на неговите духовни потребности и

ИНФОРМАЛНОТО ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ НА ДЕЦАТА, ЛИШЕНИ ОТ РОДИТЕЛСКА ГРИЖА

Силвия Г. Ключукова

Резюме: Настоящото представяне на научно съобщение бе пре-
доделено от две предпоставки:

1. Политиката на Европейския съюз за образованието и ПРЕ-
ПОРЪКА НА СЪВЕТА на Европа от 20 декември 2012 година
относно валидирането на неформалното и самостоятел-ното
учене (2012/С 398/01).
2. Гърсенето на педагогически обосновани методи и методики
за предпоставяне на здравни знания и компетентности на деца в
институции.

При проведеното по темата изследване бяха включени като ре-
спонденти 34 деца лишени от родителска грижа от дом „Бъл-
гарка“ в град Стара Загора, България. Бе реализиран универ-
ситетски проект в периода 2014 и 2015 години.

Целта беше да се разкрият предимствата на информалното
здравно образование при обучението на деца отглеждани в ин-
ституции, за да се повиши тяхната здравна култура.

Основният извод, който се изведе е, че информалното здравно
образование е включително подходяща форма за предпоставяне
на здравни знания, умения и навици на децата, които се отглеж-
дат в институции. Според тях то е по атрактивно, по лесно
прието и имат възможност да излезнат от училищният стере-
отип. Активиран е интересът им, защото свързват представя-
ната по информален път информация със собствено-то си здра-
ве и разбирания.

Ключови думи: информално образование; деца без родители;
здравна култура.

Abstract: This presentation of scientific research was framed by two
assumptions:

1. The EU policy on education and the recommendations of the
Europe of 20 December 2012 concerning the validation of informal
learning and self-education (2012 / С 398/01). Priority is given to
informal education.

2. The demand for adequate pedagogical methods and methodologies
to provide health knowledge and competencies of children in
institutions.

In a study on the topic 34 children deprived of parental care from the
"Bulgarian" in Stara Zagora, Bulgarian were included. The university
project was implemented in 2014 and 2015.

The aim was to reveal the advantages of informal health education in
the training of children in institutions to enhance their health culture.

The main conclusion which appears is that informal health education
is an extremely suitable form of providing health knowledge and skills
for children who live in institutions. According to them, it is more
attractive; more easily accepted and it also gives them the opportunity
to come out of the school routine. Their interest is activated, because
they connect the information presented in informal manner and in
informal time with their own health and the whole situation makes it
easier and more acceptable for their understanding.

Keywords: informal education; children without parents; health
culture.

Терминът „информално учене“ се появява за първи път в книгата на
Малкъм Нолс (1950) *Информално образование на възрастния учещ*, но не
добива популярност до 90-те години на 20-ти век, когато въз основа на из-
вестен брой дескриптивни изследвания Марсек и Уоткинс (1990) успяват
да представят систематизирана дефиниция. Според тази дефиниция ин-
формалното учене е ...категория, която съдържа случайното учене, може да
възникне в институционална среда, но обичайно не е институционално ор-
ганизирано или строго структурирано, като ученето изцяло се намира в
ръцете на самия учещ. Случайното учене бива определено като страничен
продукт, резултат от други дейности, като изпълнението на дадена задача,
междучасна комуникация, възприемането на културата на дадена ор-
ганизация, експериментирането на принципа проба-грешка или даже фор-
малното обучение [4, р. 20].

Въпреки това, в по-голямата част от развитието си понятието е беля-
зано от спорове по въпроса какво е неговото точно съдържание. Този факт
подчертава трудностите в поставянето на ясни граници между формално-
то, неформалното и информално учене от една страна и различните форми
на учене в рамките на самото информално учене от друга (напр. случайно
учене, социализация и т.н.). Тези дискусии достигат дори до поставяне под
съмнение на валидността на самия термин като прекалено обобщаваща ка-
тегория на учене, в която влиза всичко, което не е би могло да бъде опре-
делено като формално [3]. Това виждане обаче само по себе си демонстри-
ра убеждението, че информалното учене е хиперкатегория учене, което би
могло да варира според особеностите на всяка отделна учебна ситуация.

УДК 37.041

Особенности самостоятельности в студенческом обучении

Сильвия Георгиева Кючукова

кафедра Здравоохранение, медицинский факультет,

Тракийский университет,

г. Стара Загора, Болгария

Аннотация. Цель настоящей публикации состоит в раскрытии факторов, влияющих на самостоятельность и самообразование студентов высших медицинских учебных заведений. Крайне необходимо отдать приоритет самостоятельной работе студентов во время их обучения, что предопределяется новыми рыночными условиями в Европе. Личная инициатива и дисциплинированность студентов при самостоятельной подготовке подталкивает их вперед и формирует их как специалистов.

Ключевые слова: самостоятельность; студенты; обучение; активация; инициатива.

Abstract. This publication aims to reveal the factors affecting self-determination and self-education of students in medical schools. It is essential to give priority to individual work of the students during their education, which is predetermined by the new market conditions in Europe. Their personal initiative and self-discipline in the individual work push them forward and form them as professionals.

Keywords: self-determination; students; education; activation; initiative.

Сегодня, в довольно напряженной повседневной жизни, когда каждый стремится к реализации в условиях невероятной конкуренции, «бума» информации и технологий очень важно молодым людям иметь

UDC: 364-5-053.2(497.2)

INCLUSION OF CHILDREN RAISED IN INSTITUTIONS TO THE DEVELOPMENTS IN THE SPHERE OF HEALTH BEHAVIOR

Sylvia Kyuchukova

Chief Assistant, Trakia University, Medicine Faculty, Department Health
care, Stara Zagora, Armeyska 9 street, Bulgaria; e-mail:
silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg

Summary:

This study is prepared and implemented on the initiative of teachers from the Department of Health Care at Trakia University in Stara Zagora, Bulgaria. It aims to provide a total picture of the learning process in the desired health behavior of a certain group of children – those raised in institutions. In this context we analyze the importance of innovations and the various factors determining the success or failure of this process in the time of the research. On the basis of a cost-benefit analysis, the report is an attempt to seek arguments to support the thesis of an independent and healthy lives of these children based on sufficient and current medical knowledge. The text has a role as a basis for launching an open and responsible debate on the issues of continuing the medical education of those children.

Keywords: *children in institutions; health behavior; training; benefits.*

Despite of the policy of deinstitutionalization that has been developing in Bulgaria since 2000 there is still a high number of children who are kept in institutions. The institutional care has its negative effects on children and is characterized by high financial and social cost.

In Bulgaria the National Health Strategy for Children 2008-2018 year based on international experience and strong scientific research advocates improving health education of children [2]. According to the World Health Organization 70% of cases of early death among adults are mostly due to the type of behaviors formed while growing up. If in this period children acquire unhealthy eating

TEAMWORK OF THE STUDENTS WITH MEDICAL SPECIALTIES

Sylvia Kyuchukova

Trakia University, Medicine Faculty, Department Health care,
Stara Zagora

silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg

Abstract

This publication will focus on the presentation of an important element in the learning process of students with medical specialties, namely their teamwork. The term "teamwork" has a little more specific and advanced formulation as the training of these students have its significant differences. In a sample organization chart their practical training and their key positions in it will be presented. Emphasis is placed on the teamwork of students in a clinical setting. The main goal is: To identify the level of successful teamwork in clinical situations of students with medical specialties through measurement, analysis and evaluation of these two aspects: 1) effective communication and 2) dealing with conflicts. Respondents in the survey were two categories: students - 122 people and tutors 60 people. It was conducted between February and June 2016 on the territory of Trakia University in Stara Zagora, Bulgaria. Examine the willingness for teamwork and cooperation of both countries in the training process: trainers (faculty, clinical instructors, mentors, etc.) and students. Some reasons for ineffective teamwork could be found but all these exist without significant disturbing of the pedagogical course of the learning process.

Once the survey results were achieved they were further handled by the mathematical program IBM SPSS Statistics 19. The data obtained were analyzed and the necessary conclusions were taken. The main one is that students with medical specialties have successfully advanced in their work as a team during their training. Their good practical preparedness and teamwork on clinical bases are a good prerequisite for a successful career.

Keywords: teamwork; students; practical training; communication; conflicts.

The concern for human health is carried out by highly specialized professionals who work successfully in a team. The medical profession requires practice in a dynamic working environment and the good teamwork spirit is extremely important. Members of this team are students who are trained in medical specialties. From the outset of the training they understand the need for better team collaboration. This would lead to the active participation of each team in the learning process, which is extremely important prerequisite for the implementation of the educational objectives of teaching in higher medical school.

Aim of the study

The purpose of the present study was to identify the level of successful teamwork in clinical situations of students with medical specialties through measurement, analysis and evaluation of these two aspects: 1) effective communication and 2) dealing with conflicts.

Respondents, procedure and method

The survey was conducted between February and June 2016 - a procedure for measuring the successful teamwork of students was held and further examined:

- A total of 122 students enrolled in the Bachelor degree course Nurse (83 people) and Midwest (39 people) at the Medical Faculty at the Thracian University Stara Zagora,

ДОБРОТАТА И ДЕЦАТА – НЕТРАДИЦИОНЕН ПОГЛЕД

Силвия Кючукова

KINDNESS AND CHILDREN - UNCONVENTIONAL APPROACH

Silviya Kyuchukova

ABSTRACT : This work aims to present a perspective slightly different from the usual approach to things related to the two main components of life - kindness and children. Three separate elements will be presented (two unconventional and one conventional). They are all directly and indirectly interconnected and add complementary aspects in order to achieve one goal: educating children in human kindness and its actual practice in real life. Our society is familiar with the positive aspects of the Waldorf pedagogy and despite of still not being fully authorized it is already clear that its ideas of planting good thoughts and practices among students are extremely useful both for the youths and for the society as a whole. It is the same task - to educate and preach kindness, which is the life purpose of Sathya Sai Baba - a highly educated and multi-faceted spiritual teacher and healer. At the same time and in the nowadays dynamic atmosphere traditional schools set themselves the difficult task to teach children and young people in appreciating and doing good deeds.

Keywords: children; school; kindness; education; habits.

Въведение

Нашата социално-историческа и културна действителност ни поставя пред изпитанието да научим децата си да бъдат добри. Връщайки се назад във времето на прачовещите, когато са се борили за оцеляване и са разчитали един на друг; когато са се създавали религиозните системи и са залагали в основата си общочовешките нравствени качества; когато християнските благотворителни дружества и ислямските вакъфи са били елемент на българското общество (до 1949 година) добротата, доброволната дейност и дарителството са приемани за изконни ценности, които имат дълбоки корени сред българският народ. И както посочва Л. Миронова: „Веднъж активирани, добродетелите се превръщат в несъзнателен софтуер, който те кара да избереш едно нещо или не“ [3]. В днешното време на политическо безхаберие и трудно доловими духовни ценности е не лека задача да се възпитава в добро. Тази задача може да бъде постигната, въпреки всичко, с обичайни и с не толкова познати способности и средства.

Валдорфска педагогика

За да прогнозира едно адекватно бъдещо решаване на социалните и културни пробле-

ми във времената между двете световни войни се заражда (1919 година, Щутгарт, Германия) и започва да се прилага т.нар. валдорфската педагогика.

Валдорфската педагогика според нейния създател (Рудолф Щайнер, един невероятно образован и многопластов за времето си човек) е творческо изкуство, а не наука. Тя си поставя за цел да подготвя дееспособни, всестранно развити и високообразовани хора с интерес към живота, с желание да се учат, с остро социално чувство и стремеж за взаимопомощ [12].

Ценностното в нея е, че към детето се подхожда холистично и се определя необходимостта у него да се развиват всички негови дадености: тялото, душата и духът. Цели се възпитание на свободолюбиви и морално устойчиви хора, които да имат ангажимент, както към себе си така и към обществото. При нейното реализиране се създават условия за социално обучение в доброта, която има истински човешки стойности и спомага да се развива морала у всяко дете и то да намери смисъла в живота. Акцент се поставя върху събуждането на потенциала на всяко дете – неговата духовна дълбочина ориентирана към уважението и отговорността към природата, към работата и другите.

Original Contribution

EYE TRAUMA DURING SPORTS

K. Videnlieva*, S. Kyuchukova

Department Health Care, Medicine Faculty, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria,

ABSTRACT

Eye trauma call any organ damage eyesight under the influence of adverse factors - mechanical, thermal, chemical. Despite the fact that the eye is well protected from orbit and eyelids, eye injuries during sports, feature prominently among eye diseases. This in turn can be a cause of irreversible vision loss.

Key words: Eye trauma, sports, protective equipment

INTRODUCTION

Eye trauma call any organ damage eyesight under the influence of adverse factors - mechanical, thermal, chemical (1). The most common injuries in sports are mechanical - open and closed, and those caused by physical factors. These are due to prolonged exposure to ultraviolet rays in outdoor sports such as skiing, snowboarding, water skiing and more.

For some parts of the human body injuries can be minor, but others may be significant anatomical lesions. One of these human organs are the eyes. They can be damaged not only functional, but occur permanently reduced vision, even blindness.

Eyes are subject to injury rather sports. Vinger and co-authors categorize the different types of sport into 4 groups according to the risk of eye injuries (2).

1. High risk: paintball, baseball, cricket, basketball, fencing, field hockey, ice hockey, lacrosse, scone, boxing, contact martial arts.
2. Moderate risk: fishing, football, volleyball, tennis, badminton, water polo.
3. Low risk: cycling, non-contact martial arts, skiing swimming, diving, water skiing, wrestling.
4. Safe for eyes: gymnastics, orienteering.

Most often sports eye injuries are contusion, which relate to the closed mechanical eye

injuries. They are caused by a blow with a blunt object. When the object is smaller than the entrance of the orbit anterior- posterior compression of the eyeball and its extension around the equator is caused. When the subject is bigger than the orbital entrance, the weight is born by the wall of the orbit. This results in a fractured bone of the orbit.

Severity of ocular trauma depends on the strength, weight and size of the causative agent. The mechanism of receipt of the trauma of the eye associated with sports, the trauma can be caused by stroke teammate, an opposing player, flying ball, puck or other sports tool (2).

In contact sports such as wrestling and martial arts, often fall finger in the eye of an opponent or a blow to the hip or knee in this area. In games where there is a struggle for the ball as basketball, water polo or rugby, falling finger in the eye is also common.

Depending on the severity of the injury and the affected tissues, the symptoms can vary in severity: swelling in the eye; redness of the eye; pain in the eye; subconjunctival hemorrhage; foreign body sensation in the eye; photophobia; visual disturbances. In more serious injuries may additionally be present: restriction of eye movements (inability to look up); numbness in the eye; seeing double image blur or lack of vision; displacement of the eyeball.

To prevent eye injuries in sports, must necessarily use approved personal protective equipment.

*Correspondence to: K. Videnlieva, Trakia University, Medicine Faculty, Department Health care, Bulgaria, Stara Zagora, Armeyska 9 street, tel.: +359 898 453 086 ; e-mail: videnlieva120043@gmail.bg

METHODS FOR TRAINING OF ADULT PATIENTS WITH CHRONIC DISEASES

Albena Andonova

Trakia University, Medicine Faculty, Department Health care, Bulgaria, Stara Zagora
 albena.andonova@trakia-uni.bg

Mima Nikolova

Trakia University, Medicine Faculty, Department Health care, Bulgaria, Stara Zagora
mima.nikolova@trakia-uni.bg

Silviya Kyuchukova

Trakia University, Medicine Faculty, Department Health care, Bulgaria, Stara Zagora
silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg

Abstract: The chronic diseases represent a major proportion of the morbidity in Europe and are responsible for 86% of all death cases. One of the main reasons for this is the aging of the population. Elderly people are often diagnosed with two or more chronic diseases, or it is so called polymorbidity. All of this can lead to increased levels of disability, reduced quality of life or weakness, dependency, etc.

In order to improve the health status and maintain the autonomy of adults, they need to acquire health knowledge about the specifics of their illness and to gain practical skills to control it. Being assisted in this endeavor is the purpose of this report. This can be done through the successful and active participation of the students from the Higher medical schools. In Bulgaria, the attitudes of students in the specialty "Health care" to take part in the training of adult patients with chronic diseases, have been studied.

Forming knowledge and skills in students to select precise approaches and methods of training elderly people with chronic diseases, in accordance with their personal qualities and their communicative competence, will lead to increasing their quality of life.

Keywords: adult patient, chronic disease, training, students, self-control

INTRODUCTION

In Bulgaria the process of demographic aging is continuing. At the end of 2016, the relative share of people over 65-year-old is 20.7%, whereas the relative share of the young population from 0 to 17-year-old is 16.8%. Leading diseases in people over 65-year-old are the diseases of blood circulation, digestive system, new formations and respiratory system. The high mortality rate among the population, as a result of chronic diseases is also sustaining. (7, 10, 11, 12, 13)

Chronic diseases have become a major public health problem in the world – they cause deaths of 36 million people worldwide each year. The chronic conditions reduce life quality, increase disabilities, morbidity and mortality, and increase health care costs.

Strengthening health appears as a possible intervention for helping people with chronic illnesses. They should be motivated to take up healthy supportive behavior. In the treatment of chronic diseases, additionally to symptom control, health promoting behavior is essential. (14, 15) Having healthy lifestyle, the people with chronic diseases can optimize their health and become less vulnerable to further health threats and disabilities. In general, changing lifestyle behavior can not replace the effective medical treatment of chronic illnesses, but can improve life quality and symptoms, and optimize the functional status.

Awareness is one of the most important factors in chronic diseases management. Behavior promoting health is one of the best ways for people to control their own health. Due to the increase of life expectancy, the importance of health promoting behavior also increases, in order to preserve the functionality and independence of the person. However, studies show that people with chronic illnesses often do not have sufficient information about their condition and therefore do not have enough self-help skills.

Care for elderly people should be done after an in-depth geriatric assessment of the patient's health condition, the social environment, the financial resources, etc., by a healthcare professional. (9)

Good training can raise awareness, self-assessment, and the ability to cope with the symptoms of the disease. Different studies of the problem demonstrate the necessity of health care professionals to train the elderly people how to control their health themselves. The main focus on the training of patients with chronic illnesses is receiving more information, related to the disease, adherence to the prescribed treatment and improvement of health

THE RESPONSIBILITY OF THE STUDENTS WITH MEDICAL SPECIALTIES FOR THEIR OWN HEALTH - REALITY AND OPPORTUNITIES FOR PREVENTION

S. Kyuchukova*

Department Health care, Medicine Faculty, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria

ABSTRACT

Striving to protect the health of young people is care not only of the individual but also of the state as an institution, and it has its duty and policy.

At the stage of studying at a Higher Medical School, the health of students is subject to the influence of various factors from their formal and informal living environment that would not be available if they did not study that. The main features are: working in hospital environment, continuous contact with patients who are healthy or ill, contact with biological materials, emergency situations, etc. This poses high responsibility for students with medical specialties and the implementation of special measures for the protection and care of their own health. That is why we set ourselves the following goal: To examine different aspects from the health of students with medical specialties related to individual behavioral factors and personal responsibility for their health.

Methods: Questionnaire survey; mathematical and statistical processing of the results; desk-research.

They made the following conclusions for students with medical specialties:

- They have responsible attitude towards their own health;
- They use strictly personal protective equipment at work in hospital environment;
- They are well informed about the issues of healthy nutrition, working and resting, avoiding stress;

Key words: students with medical specialties; responsibility; health; behavioral factors;

Ancient doctors have found that a man in his existence and his environment, constantly interact. Hippocrates, called the "father" of medicine, claims that being healthy means achieving harmony with yourself and the surrounding world. He defines health as a dynamic equilibrium achieved through life in harmony with natural laws. According to him, what is happening in mind, affects the body and a man must be seen in unity with the environment where he lives and works.

Striving to protect the health of young people is care not only of the individual but also of the state as an institution, and it has its duty and policy. Legislative and regulatory acts - Law for Youth, National Health Strategy with a second main strategic goal, etc., outline the directions

and highlights in the actions of the governments as a whole.

At the stage of studying at a Higher Medical School, the health of students is subject to the influence of various factors from their formal and informal living environment that would not be available if they did not study that. The main features are: working in hospital environment, continuous contact with patients who are healthy or ill, contact with biological materials, emergency situations, etc. This poses high responsibility for students with medical specialties and the implementation of special measures for the protection and care of their own health. That is why we set ourselves the following goal: To examine different aspects from the health of students with medical specialties related to individual behavioral factors and personal responsibility for their health.

*Correspondence to: *Kyuchukova Silviya, Trakia University, Medicine Faculty, Department Health care, Bulgaria, Stara Zagora, Armeyska 9 street, tel.: +359 898 636 514; e-mail: silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg*

SELF-ASSESSMENT OF THE PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE NURSES, RELATED TO WORK WITH ELDERLY PATIENTS

Albena Andonova

Trakia University, Faculty of Medicine, albena.andonova@trakia-uni.bg

Silviya Kyuchukova

Trakia University, Faculty of Medicine, silvia_66@abv.bg

Mima Nikolova

Trakia University, Faculty of Medicine, kapincheva_mima@abv.bg

Abstract: The social and demographic researches show that for the recent decades in Europe, including Bulgaria, the relative share of elderly people has been increasing. Meanwhile, there is a growing need to provide medical activities and health care to ensure quality of life and decent old age.

An important milestone in the implementation of policies, aimed at the elderly people is the preparation of highly qualified nurses. The motivation and the high training level of future medical specialists is a guarantee of achieving a high quality of life for the people at "third age".

Purpose: To find out the level of the professional self-assessment and preparation of the students-nurses for work with elderly patients.

Tasks:

- To find out the level of self-assessment of the students – "Nurse" specialty, related to their preparation for work with elderly people;
- To differentiate the difficulties encountered by respondents in developing a health care plan for people over 65-year-old;
- To explore the willingness and attitudes of respondents, related to work with elderly people;
- To determine students' willingness to do voluntary service with elderly people;
- To find out the willingness for further training to increase the professional competence on the issues of health care for the elderly people.

Methods and means: anonymous survey with a specially designed card;

Contingent: 72 students from "Nurse" specialty – II and III course, Medicine Faculty, Thracian University, Stara Zagora Town, Bulgaria.

Time interval: the academic 2017-2018.

Conclusion: Based on the survey data, it was found that nearly half of the future nurses will be professionally satisfied with their work with elderly patients and they are ready to be volunteers in elderly homes. The main reason for 45.6% of respondents to work with elderly people is moral satisfaction and recognition.

About 2/3 of respondents consider that they have specific knowledge and skills to provide quality health care for elderly people with chronic illnesses. Some of the second-year students, due to lack of experience, have difficulty to work out a nurse care plan on their own.

Conclusion - The "nurse" students assess themselves as well-prepared for independent work with elderly people. They have a critical attitude to their preparation, they point the difficulties they face and are ready to continue training and to do voluntary service for the contingent, mentioned above.

Keywords: students from "Nurse" specialty, self-assessment, self-assessment, elderly people, health care

САМООЦЕНКА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПОДГОТВЕНОСТ НА БЪДЕЩИТЕ МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ ЗА РАБОТА С ВЪЗРАСТНИ ПАЦИЕНТИ

А. Андонова

Тракийски университет, Медицински факултет, град Стара Загора, България

С. Кючукова

Тракийски университет, Медицински факултет, град Стара Загора, България

М. Николова

ДОБРОВОЛЧЕСКАТА РАБОТА НА СТУДЕНТИТЕ С ПАЦИЕНТИ В КРИЗА

Силвия Кючукова

VOLUNTARY WORK OF STUDENTS WITH PATIENTS IN CRISIS

Sylvia Kyuchukova

Резюме: Преподаването и приучаването на студентите да работят компетентно и отговорно с пациенти поставени в кризисна ситуация, налага да се прави това с много професионализъм. Овладяването на подходящите техники за активна комуникация, разбиране на невербалните послания на пациента в криза предпоставят познанието и предлагането на професионално поведение от екипа предпазващ помощ. Пред студентите доброволци работещи с пациенти в криза се поставят редица изисквания, част от които са обект на настоящото проучване и ще бъдат представени обобщени изводи.

Ключови думи: професионализъм; криза; поведение; изисквания; студенти.

Summary: Teaching students to work with responsibility when treating patients in a crisis situation demands great professionalism. It is important to be fluent with the appropriate techniques of active communication, to be able to understand the non-spoken messages of the patient in a crisis situation. All these require knowledge and professional attitude of specialists offering their help. The students volunteers who work with people in crisis situations face a group of requirements, part of which are the topic of the present research and the base for some very important conclusions.

Key Words: Professionalism, crisis, behavior, requirements, students.

Със сигурност хората познават състоянията на криза, както и да ги ричат, откакто свят съществува. Хората винаги са разполагали с опреде-

36

ден, характерен за епохата и културата, арсенал от стратегии за справяне с кризите. Заслуга на професионалистите от областта на помагачите професиони, е, че изучавайки този опит те го теоретизират и в последствие технологизират в алгоритми за професионално поведение.

Латинската дума **crisis** има старогръцки произход и означава прелом, решителен момент. Т.е. обозначава се драматична промяна в състоянието на даден организъм или система, в обичайното протичане на един процес. За да се определи една промяна като критична е необходимо тя да има две характеристики: да е много категорична/радикална и да настъпва внезапно, бързо, неочаквано. Когато тези две характеристики са налични е нарушено равновесието на системата, възстановяването на хомеостазата е силно затруднено и адаптивните механизми за справяне са поставени пред изпитание. С това е свързана и необходимостта от оказване на помощ.

Всяка криза преминава през две основни фази:

1. Начална фаза. Поради настъпило преципитиращо събитие е нарушено равновесното състояние на организма. Проявяват се интензивни емоционални реакции съпроводени с когнитивни, поведенчески и вегетативни симптоми.

2. Фаза на генериране решения за справяне - мобилизиране на възстановителните/защитните механизми (от 24 часа до две седмици). Активират се обичайни вътрешни и външни ресурси - „защитни“ механизми и стратегии за справяне.

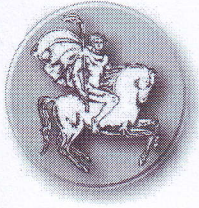
Когато хората са в криза и са гревожни те са отворени за получаването на помощ и са мотивирани да се променят. За това предоставянето на помощ на хората в този момент може да предотврати настъпването на продължителни разстройства на психичното здраве. В тези случаи се използва т.нар. кризисна интервенция. Тя се предприема, за да се управлява риска, свързан с кризата и цели да се намалят вредите и негативните последици до възможно най-ниско ниво и да се постигне положителна промяна.

Ключови принципи на кризисната интервенция са:

- ✓ Бърза намеса;
- ✓ Реализиране на контакт и изграждане на помощна връзка;
- ✓ Внушаване на чувство за стабилност;
- ✓ Достъпна и разбираема комуникация;
- ✓ Центриране върху проблема и неговото решаване;
- ✓ Окуражаване и вяра в собственото справяне.

За да бъдат ефективно приложени тези принципи се предполага да се познава и действа професионално от помагачия екип. Адекватното решаване на задачите от кризисната интервенция е важно условие за навременното справяне с проблема. Те са:

- ✓ Облекчаване на болката на пациента;
- ✓ Възстановяване на предишното ниво на функциониране на пациента.

THE TRAINING QUALITY IN HIGHER MEDICAL SCHOOLS INFLUENCED BY THE STUDENTS

S. Kyuchukova*

Department of Health Care, Medical Faculty, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria

ABSTRACT

PURPOSE: Talking and writing about the training service quality is a delicate topic, especially in the field of Higher education, which prepares personnel for medical practice. A number of factors and conventions influence the training quality of these students. They are major, important and determining component in the process.

METHODS: Target: To indicate new objective and subjective factors affecting directly the training process in Higher Medical University (HMU), and to take into account the degree of students' influence on it;

Tasks: To indicate new factors affecting the training process in HMS; to report mathematically and statistically the degree of students' influence on the academic and practical activity; to prepare questionnaires and to process them statistically; to formulate conclusions.

Contingent: 176 medical students and 23 academic tutors from the Faculty of Medicine, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria.

CONCLUSION& After completing the tasks, the following conclusions were made:

Students - respondents: 87% like their university; 61% find the classroom activities interesting; 2/3 of them do not know the internal rules of their university and faculty.

Teachers - respondents: 97% indicate the poor general preparation as a stopper; 59% find the students' self-assessment unrealistic and define it as an obstacle to good coursework.

Key words: Quality; training; students; influence.

INTRODUCTION

Talking and writing about the quality of educational services is a delicate topic. It should be considered a synchronous process at different levels in the education system. On the one hand, as it's a dynamic characteristic and on the other hand as a guided process (1). The latter is a response and a result of world and European policies, declarations, agreements related to education in general. Some of them are listed below as prerequisites for conducting this study.

And the dynamically changing educational environment can be considered a sum of one-stage sections of the process.

*Correspondence to: *Silviya Georgieva Kyuchukova, Department of Health Care - Trakia University, Stara Zagora 6000, 9 Armeiska Str., Bulgaria, +359898636514; silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg*

Not everyone touches the quality of a particular area or service, but all of us have been affected by the quality of medical care at least once in our lives. It is immanently related to the quality of medical education and training. Reviewing the problems of quality medical education, Z. Atanasova points out that "it should be based on the requirements of professional competencies and standards for providing effective and quality health care," (2), and M. Nikolova appeals to be clarified the fact that "There is growing necessity to cultivate students' clinical decision-making skills and change their thinking to improve care..." (3).

Professional medical education has been criticized and widely discussed because everyone has an opinion about it, based on their own experience. Every living person has used the services of the health care system and

ВЪЗПРИЕМАНЕ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА СЕСТРИНСКАТА ДИАГНОЗА ОТ СТУДЕНТИТЕ МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ

Силвия Кючукова

PERCEPTION AND INTERPRETATION OF NURSING DIAGNOSIS FROM STUDENT NURSES

Sylvia Kyuchukova

Резюме: Паралелно с променящата се здравеопазна система се развива и сестринството като наука и практика. Налага се автономното сестринство в услуга на пациента и в определяне на неговите здравни потребности. В този дух на съвременно сестринство се обучават студентите във висшите медицински училища. Тяхната работа със сестринската документация и в частност сестринска диагноза е обект на настоящия доклад. Целта му е: Да се определи степента на възприемане и интерпретация на сестринската диагноза от студентите медицински сестри. Анкетирани са 142 студента от специалност медицинска сестра. Обработените резултати получени от специално изработен за целта въпросник, показаха че: половината от респондентите /47%/ са академично подготвени за работа с пациенти; разпознати са затруднения, които срещат студентите при изготвяне на план за сестрински грижи: патерналистичният модел на взаимоотношения медицински екип – пациент; дискутабилният статут на медицинската сестра; персонални нагласи и поведение на работещите в сферата на здравето; подчертано е несъответствието между действаща здравна система и желана документираност на сестринската работа.

Студентите трябва да бъдат обучавани в духа на съвременното сестринство, което е ориентирано към света на пациента.

Ключови думи: сестринска диагноза, качество на здравните грижи, студент, обучение

ИСТОРИЯ НА СЕСТРИНСТВОТО

Християна С. Димитрова, Силвия Г. Кючукова

Тракийски университет, Медицински факултет, Катедра „Здравни грижи“, България

РЕЗЮМЕ: Докладът в схематичен вид представя етапите на развитие на сестринството от древни времена до днес. Началото на сестринството е поставено преди хилядолетия още в Древна Индия. Като такава се среща и в египетската, гръцката, еврейската и римската медицина. Дори тогава не липсват високи изисквания към сестринския персонал.

Сестринството получава нов подтик на развитие през Средновековието с построяването на светски болници, посещаването на болните по домовете, създаването на все повече и повече манастирски лечебници.

Динамичното развитие на сестринските грижи започва след Първата и през Втората световни войни. Като в този период интересът към професията нараства и все повече жени имали желание да бъдат медицински сестри.

Целта на доклада е да даде информираност и отделно разглеждане на развитието на сестринството през отделни периоди в историята.

Задачите:

да разберем какво е било миналото, за да погледнем с други очи на настоящето, да намерим какво е оказвало натиск върху професията и да го отстраним, как може да се подкрепи професията от институциите и какви са новите изисквания към медицинските сестри.

Извода от доклада е, че от миналото до сега се е достигнало високо ниво на обучение и образованост в професията. Развитието не спира до тук, а продължава, с навлизането на все повече нови технологии и открития. Но за жалост с времето професията става по-омаловажавана и по-малко търсена, отколкото е била преди.

След войните и поставянето на основите на съвременното сестринството от Флоранс Найтингейл, все повече напредвала идеята за осигуряване на по-добра подготовка на медицинските сестри за справяне с всякакъв вид заболявания и по-добро образование за тях.

Ключови думи: медицинска сестра, сестринство, история, развитие, милосърдие

HISTORY OF NURSING

Hristiyana S. Dimitrova, Silviya G. Kyuchukova

Trakia University, Medical Faculty, Department of Health Care, Bulgaria

SUMMARY: The report presents in a schematic form the stages of development of nursing from ancient times to the present day. The beginning of sisterhood was set thousands of years ago in ancient India. As such it is also found in Egyptian, Greek, Jewish and Roman medicine. Even then, there is no lack of high demands on nursing staff.

Nursing received a new impetus to development in the Middle Ages with the construction of secular hospitals visiting the sick at home the creation of more and more monastic clinics

ЕЛЕКТРОННАТА ТЕХНИКА КАТО СЪВРЕМЕНЕН ФАКТОР В ОБУЧЕНИЕТО НА СТУДЕНТИТЕ

Силвия Кючукова, Албена Андонова, Мима Николова,
Енчо Бойчев, Мануел Танев

THE ELECTRONIC TECHNOLOGY AS A MODERN FACTOR IN STUDENT EDUCATION

Silviya Kyuchukova, Albena Andonova, Mima Nikolova, Encho Boychev, Manuel Tanev

ABSTRACT The article analyzes the problem of how the quality and technical opportunities of electronic equipment affect the efficiency of online learning in the university. The possibilities are being considered for improvement in a given state of the art. Definitely the necessary teaching of educational content in an online environment and forcing all participants in the process to work in this way, regardless of their desire, experience, digital training, specialty and financial capabilities determined the purpose of this study. Effects on business and future realization are forecast.

Objective: To be indicated the main factors related to electronic technology, influencing the quality and effectiveness of student learning in the Internet environment.

Contingent: Students / 102 / and teachers / 18 / in Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria.

Methods: questionnaire; mathematical and statistical; Desk-Research.

The prepared questionnaire containing 13 questions gave us primary information that was statistically processed and allowed us to draw a few basic conclusions.

1. The capabilities of e-technology directly affect the effectiveness of online learning, the latter could be improved in a given state of the art- modern computer devices / computer with peripherals, tablet, phone / and good internet connection / availability and quality of the connection; visualization; value/.
2. Having a personal printer would significantly improve the clarity, understanding, interpretation and independent work of students - 64% of surveyed students would better absorb the information.
3. The teaching staff / 37% of the respondents from the group of teachers / accept the use of electronic equipment in the education of students, but only as a complementary and not a basic method of teaching. The main problem is digital literacy.

The new time sets new requirements and electronic technology, with its negatives and positives, stands out as an important, basic, modern factor in student education.

Key words: electronic devices; students; education; business environment

Съвременната пандемична обстановка постави пред света и човечеството познати и непознати предизвикателства, които трябваше бързо да бъдат преодоляни. Тревожността от директно общуване принуди всички да останат по домовете си – само там да живеят, работят и учат. Тези обстоятелства изведоха на преден план важните въпроси за начините, средствата и възможностите за ефективна и качествена комуникация. Тенденцията към засилваща се дигитализация, автоматизация и роботизация на редица отрасли рефлектира върху различни аспекти от образователния процес. В новата дигитална среда и в условията на необходимост от конкурентни професионални специалисти във все по-голяма степен

се изисква реализиране на съвременен образователен модел, съответстващ на бързия дигитален период на развитие. Необходимостта от съчетаване на обучение и работа налага студентите да бъдат оценявани във виртуална среда, която предполага разработване на системи за онлайн изпитване и оценяване, но и проверка на авторството, автентификация на изпитваните и подпомагане на изпитния процес с реални студентски резултати. Всичко това са различни аспекти на образователния процес, които са пряко зависими от качеството на използваната електронната техника и пряко повлияват качеството на обучителните действия.